

Ala-asteikäisten lasten internetin käytön valvonta ja tietoturva

Linda Sundström

Opinnäytetyö

Tietojenkäsittelyn koulutusohjelma

2012

<p>Tekijä tai tekijät Linda Sundström</p>	<p>Ryhmätunnus tai aloitusvuosi 2006</p>
<p>Raportin nimi Ala-asteikäisten lasten internetin käytön valvonta ja tietoturva</p>	<p>Sivu- ja liitesivumäärä 41 + 4</p>
<p>Opettajat tai ohjaajat Arvo Lipitsäinen</p>	
<p>Tämän opinnäytetyön tavoitteena on tutkia, millaisia käytäntöjä ja asenteita vanhemmillä on ala-asteikäisten lastensa internetin käytön valvontaa ja tietoturvan tärkeyttä kohtaan. Tavoitteena on myös saada selville, millaisia ratkaisuja vanhemmilta mahdollisesti vielä puuttuu. Aihetta tutkitaan lasten vanhempien näkökulmasta.</p> <p>Työn teoriaosuudessa perehdytään jo olemassa olevaan tietoon ja tutkimuksiin lasten internetin käytöstä ja sen riskeistä. Aikaisempien tutkimusten mukaan lasten internetin käyttö on kasvanut tuntuvasti viimeisen vuosikymmenen aikana. Lasten lisääntyneestä vapaasta internetin käytöstä seuraa monia riskejä, kuten haitallisille sivustoille päätymistä, henkilökohtaisten tietojen tahatonta leviämistä ja virustartuntoja.</p> <p>Vanhempien tehtävä kasvattaa lapsensa vastuullisiksi ja tarkkaavaisiksi internetin käyttäjiksi on haasteellinen. Pelkät sanalliset keinot eivät välttämättä aina riitä, ja tarjolla onkin huomattava määrä erilaisia teknisiä valvontakeinoja tukemaan kasvatuksellisia metodeja.</p> <p>Teoriaosuuden pohjalta tehtiin kvantitatiivinen kyselytutkimus, joka toteutettiin keväällä 2012. Kyselyyn saatiin 52 vastausta, joiden pohjalta koottiin yhteenveto ja johtopäätökset.</p> <p>Kyselytutkimuksessa tuli ilmi, että vanhemmat eivät juurikaan hyödynnä teknisiä työkaluja lastensa internetin käytön valvonnassa. Suurin osa luottaa kasvatuksellisiin keinoihin, eivätkä ulkopuoliset ohjelmat tai palvelut tunnu vanhemmista välttämättömiltä</p> <p>Vaikka vanhemmat ovat tutkimustulosten perusteella melko tyytyväisiä omiin valvontakykyihinsä, on kuitenkin havaittavissa, että vanhemmat kaipaisivat oman tietotaitonsa parantamiseksi erityisesti heitä varten suunniteltua kattavaa tietopakettia.</p>	
<p>Asiasanat Internet, Lapset, Vanhemmat, Kyselytutkimus</p>	

Degree programme

<p>Authors Linda Sundström</p>	<p>Group or year of entry 2006</p>
<p>The title of thesis Monitoring the Internet usage and data security of primary school aged children</p>	<p>Number of pages and appendices 41 + 4</p>
<p>Supervisor(s) Arvo Lipitsäinen</p>	
<p>The aim of this thesis is to study what kind of practices and attitudes the parents of primary school aged children have towards monitoring the children's internet usage and the importance of data security. The aim is also to find out what kind of solutions the parents still need. The subject is studied from the parents' perspective.</p> <p>The theoretical part of this thesis is focused on the already existing knowledge and studies of children's Internet usage and its risks. According to earlier studies, the children's online time has increased significantly during the past decade. Children's increased freedom of using the Internet can cause many risks, such as children ending up on inappropriate web pages, accidental distribution of personal data and computer virus infections.</p> <p>Parents' job of raising their children as responsible and attentive Internet users is challenging. Mere verbal means may not always be sufficient, and that is why there is a considerable number of different technical means of control to support the educational methods.</p> <p>A quantitative survey was made based on the theoretical part and it was conducted during the spring 2012. The survey received 52 answers, by which the summary and conclusions were written.</p> <p>The survey revealed that the parents do not really take advantage of the existing technical tools in monitoring their children's internet use. The majority relies on educational means and don't really feel that external programs or services are necessary.</p> <p>Although based on the results the parents are quite satisfied with their supervision abilities, it appears that many of them wish for a comprehensive information package designed specifically for them.</p>	
<p>Key words Internet, Children, Parents, Survey</p>	

Sisällys

1	Johdanto	1
1.1	Tavoitteet, tutkimusongelma ja rajaukset.....	1
1.2	Tutkimuksen rakenne	2
2	Teoriatausta.....	3
2.1	Internetin kehitys.....	3
2.2	Lapset ja internet	4
2.2.1	Käyttötavat	5
2.2.2	Riskit.....	6
2.3	Vanhemmat internetinkäytön valvojina	8
2.4	Tekniset välineet.....	10
2.4.1	Sisällönsuodatusohjelmistot	10
2.4.2	Käyttöjärjestelmän valvontamahdollisuudet.....	12
2.4.3	Hakukoneet ja selaimet.....	13
3	Tutkimus	17
3.1	Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset	17
3.2	Tutkimusmenetelmä	18
3.3	Kohderyhmä ja toteutus.....	18
4	Tutkimustulokset.....	20
4.1	Vastaajia koskevat peruskysymykset.....	20
4.2	Lapsen internetin käytön perustiedot	22
4.3	Lapsen internetin käytön riskit	25
5	Pohdinta	34
5.1	Lopputulokset.....	34
5.2	Tutkimuksen analysointi ja jatkotutkimusmahdollisuudet.....	36
6	Lähteet ja liitteet	37
	LIITE 1: Kyselylomake	42

1 Johdanto

Tämä opinnäytetyö on kirjoitettu HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulun tietojenkäsittelyn koulutusohjelmaan. Opinnäytetyön aiheeksi määrityi kirjoittajan omien mielenkiintojen pohjalta Ala-asteikäisten lasten internetin käytön valvonta ja tietoturva, jota tutkitaan teoriaosuuden kirjallisuuskartoituksen ja tässä työssä toteutettavan kyselytutkimuksen kautta. Opinnäytetyö on julkinen, eikä sillä ole ulkopuolista toimeksiantajaa.

Internetin rooli ala-asteikäisten lasten elämässä on nykyään huomattavan suuri. Roolin kasvaessa nousevat esiin kysymykset internetin käytön valvonnan ja tietoturvan tehokkuudesta. Lieveilmiöiden lisääntyessä myös kasvattajien tietämyksen tulisi olla ajan tasalla. Aihe on erittäin ajankohtainen ja tärkeä ja sen tutkimisessa voi hyödyntää monia poikkitieteellisesti kiinnostavia näkökulmia.

1.1 Tavoitteet, tutkimusongelma ja rajaukset

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, millaisia käytäntöjä ja asenteita vanhemmilla on ala-asteikäisten lasten internetin käytön valvontaa ja sisällön suodatusta kohtaan. Tavoitteena on myös saada selville, millaisia ratkaisuja mahdollisesti vielä puuttuu sekä miten tietoturvaan kiinnitetään huomiota lasten internetin käytössä. Asiaa tutkitaan lasten vanhempien näkökulmasta, ja tutkimuksen tarkoituksena on kerätä aineisto vanhempien tämän hetken asenteista, käytännöistä, työkaluista ja kehitystoiveista.

Tutkimushypoteesi on, että nyky-yhteiskunnassa vanhemmilla on hyvät tekniset mahdollisuudet valvoa ja suodattaa lasten internetissä kohtaamaa sisältöä. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää pitääkö tämä paikkansa, ja millä osa-alueilla vanhemmat mahdollisesti kaipaavat vielä lisää osaamista tai uusia työkaluja lapsen internetin käytön tarkkailuun.

Tutkimuksesta rajataan pois tarkempi kasvatustieteellinen näkökulma, eli lasten inter-

net-käyttämiseen vaikuttaminen tutkituin kasvatustieteellisin menetelmin. Myös suoranainen opettajien näkökulma lasten internetin käytön valvontaan on rajattu tutkimuksen ulkopuolelle, vaikka opinnäytetyön tulokset ovatkin mahdollisesti hyödyllisiä myös opetushenkilökunnalle. Kyselyä ei myöskään laajennettu kattamaan lasten omakohtaisia kokemuksia, sillä niihin laajentaminen vaatisi suuremman mittakaavan tutkimusta.

1.2 Tutkimuksen rakenne

Tutkimuksessa on kaksi pääosa-aluetta: teoreettinen taustaselvitys sekä kyselynä suoritettava tutkimusosuus ja sen tulosten läpikäynti ja johtopäätökset. Teoriaosuus toimii pohjana kyselyn rakentamiselle sekä tutkimusongelmien täsmentämiselle. Siinä käydään läpi internetin taustaa, lasten internetin käytön kasvua ja käyttötapoja, riskejä, vanhempien osuutta internetin käytön valvojina sekä olemassa olevia teknisiä valvontatyökaluja. Tutkimusosuus suoritetaan kvantitatiivisena survey-tutkimuksena, eli kohderyhmästä poimitulle otokselle lähetetyllä sähköisellä kyselylomakkeella. Tämän jälkeen tulokset kootaan yhteen, analysoidaan ja selitetään sanallisesti. Lopuksi esitellään opinnäytetyön johtopäätökset ja tutkimuksen arviointi.

2 Teoriatausta

Vuonna 2012 internet on länsimaisen ihmisen elämässä kaikkialla. Heräämme aamulla, ja älypuhelin ilmoittaa uudesta sähköpostiviestistä. Selaamme uutisotsikot aamukahvin juomisen ohessa ja tarkistamme ehkä, millaista säätä päiväksi luvataan. Töissä avaamme sähköpostin ja etsimme tietoa mahdollisesta asiakkaasta internetistä. Päiväämme saattaa mahtua vielä laskujen maksamista verkkopankissa, yhteydenpitoa sosiaalisen median kautta tai musiikin kuuntelua verkossa.

Siinä missä internet on pikkuhiljaa ympäröinyt meidät, on se samalla astunut reippain askelin osaksi yhä nuorempien lasten elämää. Tässä teoriaosassa käsitellään internetin yleistymistä, sen arkipäiväistymistä lasten elämässä ja keinoja, joita vanhemmille on tarjolla lasten internetin käytön turvaamiseksi.

2.1 Internetin kehitys

Internetin ottaessa ensimmäisiä askeliaan 1960-luvun alkupuolella tuskin uskottiin, mihin kaikkeen sen käyttötarkoitukset tulevaisuudessa saattavat ylittää. 1967 Yhdysvalloissa toteutettiin hallituksen ja armeijan käyttöön ARPAnet-projekti, jonka tarkoituksena olisi olla verkko, jonka kaikki koneet olisivat tasavertaisia toisiinsa nähden. Tuosta projektista lähtenyt kehitys johti kolme vuotta myöhemmin tehtyyn ensimmäiseen kahden koneen väliseen verkkoyhteyteen. Tuota tuskin voi vielä kutsua ensimmäiseksi internetityhteydeksi, mutta ARPAnet – projekti synnytti myös TCP/IP – protokollan, jota voidaan pitää koko internetin perustana. (Suomen Internetopas 2012).

Ennen World Wide Webiä internet oli kuitenkin lähinnä protokollia ja vaikeaselkoista tekstiä täynnä olevia näyttöjä. World Wide Web eli WWW syntyi CERNissä, Euroopan hiukkasfysiikan tutkimuskeskuksessa, 1990-luvun alussa. 30. huhtikuuta 1993 CERN teki merkittävän ilmoituksen: WWW vapautuisi kaikkien käyttöön ilmaiseksi. Samana vuonna myös Suomessa aloitettiin ensimmäisten kaupallisten internetiyhteyksien tarjoaminen, kun tätä ennen internet oli ollut vain Suomen tiedeyhteisön käytössä. Vapaan

internetin ja nettiselainten kehittymisen myötä internetin käyttö lähti huimaan nousuun, ja vuonna 1998 verkossa oli jo 750 000 kaupallista sivustoa. Voidaankin ajatella, että vaikka WWW on vain osa internetiä, juuri se pelasti internetin tekemällä siitä suuren yleisön tunteman ja helposti hyödynnettävän. (CSC - Tieteellinen Laskenta Oy 1998; Peter, I. 2004.)

Nykyään internet on maailmanlaajuinen tietoverkko, jonka käyttäminen on meille arkista ja jokapäiväistä. Myös tutkimustulokset puhuvat puolestaan: suomalaisten internetin käyttö lisääntyy yhä. Tilastokeskuksen keväällä 2011 tekemästä tutkimuksesta käy ilmi, että 89 prosenttia 16–74 -vuotiaista käyttää internetiä, ja 76 prosenttia samasta ikäryhmästä on netissä päivittäin. Nuorimmissa ikäryhmissä (esim. 16–24 -vuotiaat) internetin käyttö ei käytännössä voi enää lisääntyä, sillä se on jo lähes maksimissa. (Tilastokeskus 2011.)

2.2 Lapset ja internet

Myös lasten internetin käyttö on kasvanut tuntuvasti viimeisen vuosikymmenen aikana. Euroopan Unionin osarahoittaman EU Kids Online – projektin toteuttaman kyselyn mukaan lapset siirtyvät verkkoon yhä nuorempina – ensimmäisen internetkokemuksen keskimääräinen ikä on Ruotsissa ja Tanskassa seitsemän ja monissa muissa Pohjois-Euroopan maissa kahdeksan. Nuorimmat, n. 9–10 – vuotiaat lapset sanoivat internetiin tutustumisen iän olleen keskimäärin vain seitsemän. Näistä muutoksista johtuen on otettava huomioon, että internetin turvallisuudesta on pidettävä huolta ja asiasta kampanjoitava yhä nuoremmille ikäryhmille. (Livingstone, S., Haddon, L., Görzig, A., & Ólafsson, K. 2011.)

Vuonna 2011 kolmannes 9–10 -vuotiaista vietti aikaa internetissä päivittäin. Keskimääräinen käyttöaika päivää kohden oli 9–10 -vuotiailla 58 minuuttia ja 11–12 -vuotiailla 74 minuuttia. Nämä ajat tuntuvat hurjalta osuudelta ala-asteikäisen lapsen päivästä, johon pitäisi mahtua myös koulu, läksyt, perhe, ystävien tapaaminen ja riittävästi unta. Sukupuolten väliset erot internetin käytössä ovat ala-asteikäisten lasten kohdalla melko vähäisiä. (Livingstone, S. ym. 2011.)

Toisaalta lasten lisääntyvä median käyttö ei välttämättä vähennä suoraa vuorovaikutusta ihmisten kanssa. Positiivinen mielikuva internetin hyödyntämisestä olisi, että sen käyttö otetaan osaksi arkista kanssakäymistä, jolloin lapsen ja vanhempien suhde saattaa netin käyttöä harjoitellessa jopa syventyä. (Suoranta 2001, 23.)

2.2.1 Käyttötavat

On erittäin tärkeää tutkia ja tietää, miten ja missä lapset käyttävät aikaa internetissä, jotta osaamme varustautua oikein mahdollisia riskejä ajatellen. Vaikka lasten verkossa viettämät ajat saattavat tuntua suurilta, toisaalta luvut osoittavat, että 9–12 -vuotiailla toiseksi yleisin internetin käyttötarkoitus on sen hyödyntäminen koulutehtävissä – ne häviävät vain muutamalla prosenttiyksiköllä internetpelien pelaamiselle. Samassa ikäluokassa n. 65 prosenttia on viimeisen kuukauden aikana katsonut videoklippejä ja keskimäärin 41 prosenttia on vierailut jollakin sosiaalisen median sivustolla. Muita yleisiä käyttötapoja ovat chattailu, sähköpostien lähettäminen, uutisten seuraaminen ja moninpeluu internetissä. (Livingstone, S. ym. 2011.)

Pelastakaa Lapset -järjestön Lapsen ääni -kyselyn (2010) mukaan netin käyttötavat muuttuvat lapsen kasvaessa. Ennen teini-ikää lapset pelaavat enemmän nettipelejä ja viettävät vähemmän aikaa internetin yhteisöissä kuin yläasteelle siirryttyä. Tämän voisi ajatella olevan hyvä tieto, sillä pelatessa vain tiettyjä ja mahdollisesti vanhempien kontrolloimia pelejä on pienempi mahdollisuus törmätä haitalliseen sisältöön kuin melko vapaisissa nettiyhteisöissä. Kuitenkin 10–12 -vuotiaista vastaajista jopa 56 prosenttia ilmoitti käyttävänsä Facebookia, 65 prosenttia Hotel-palvelua ja 41 prosenttia IRC-galleriaa. Tässä on otettava huomioon myös se, että esimerkiksi IRC-gallerian ehdoton ikäraja on 12 vuotta, ja tätä nuoremmat eivät saa rekisteröityä palveluun edes vanhempien luvalla (IRC-galleria 2010). Rekisteröitymisvaiheessa lapsi on siis ilmoittanut olevansa oikeaa ikäänsä vanhempi, jotta pääsisi käyttämään verkkopalvelua. Vuoden 2011 EU Kids Online – tutkimuksen mukaan 9–16 -vuotiaista suomalaisista 14 prosenttia asettaakin verkkopalveluissa iäkseen väärän iän. (Livingstone, S. ym. 2011; Pelastakaa Lapset 2010.)

Internetissä on tarjolla myös lapsille ja nuorille tarkoitettuja tukipalveluja, kuten Elämä On Parasta Huumetta ry:n HuBu. 74 prosenttia lapsista kokee tärkeäksi, että tällaisia palveluja on olemassa. Internetin laajaa saatavuutta voi siis näin käyttää myös suoraan avunantoon ja lapsen keskustelutarpeen täyttämiseen. (Pelastakaa Lapset 2010.)

2.2.2 Riskit

Mikäli lapsi saa vapaasti käyttää internetiä, hän ajautuu ennen pitkää tahtomattaankin haitallisille sivustoille. Yksi näppäilyvirhe internetsivuston osoitteessa tai roskapostiviestin klikkaus saattaa viedä lapsen törkysivustoille. Jo nuorimmat lapset saattavat itse huomata, että internetin käytössä on myös riskejä. Eu Kids Online -tutkimuksessa (2011) 9–10 -vuotiaista lapsista 9 prosenttia kokee kohdanneensa internetissä häiritsevää sisältöä. Jopa 40 prosenttia samasta ikäluokasta ilmoittaa tietävänsä, että internetistä löytyy materiaalia, joka saattaa olla haitallista heidän ikäisilleen lapsille. Lapset ilmoittavat pelottaviksi kokemuksiksi muun muassa sivustot, joilla esiintyy eläinrääkkäystä, väkivaltaa, seksiä sekä kauhuvaikutteiset pelit. Iän lisääntyessä tietoisuus internetin riskeistä kasvaa ja riskit muuttuvat luonteeltaan erilaisiksi. (Lehtipuu 2006, 156; Livingstone, S. ym. 2011; Thorslund 2007, 21.)

Nykyajan lapset kohtaavat enemmän seksuaalista sisältöä internetsivuilla kuin television kautta. Yllättäen suurin riski kohdata seksuaalisesti sopimatonta sisältöä on pohjoiseurooppalaisilla ja itäeurooppalaisilla lapsilla, joista jopa joka kolmas on viimeisen vuoden aikana törmännyt seksuaalisiin kuviin. On huomattavaa, että juuri nuorimpien lasten ja tyttöjen kohdalla vanhemmat ovat vähiten varuillaan – luultavasti mm. sellaisten yleisten käsitysten mukaan, että pornografista sisältöä kohtaavat lähinnä vain pojat ja teini-ikäiset. Joskus tällaiset sivustot saattavat periä vierailusta maksua, joka saattaa entisestään nostaa sivustolle vahingossa eksyneen lapsen kynnystä kertoa asiasta vanhemmilleen. Aggressiivisille tai seksuaalisille sivustoille harhailua ei voi ottaa kevyesti, sillä tutkimustulokset median vaikutuksesta lapsen arvomaailmaan ovat hälyttäviä. Mitä enemmän lapsi törmää seksuaalisiin sisältöihin, sitä aikaisemmin lapsi aloittaa seksuaali-

sen kanssakäymisen. Vaikutuksille alttiimpia ovat juuri leikki- ja esikouluikäiset. (Livingstone, S. ym. 2011; Tamminen 2001, 237; Thorslund 2007, 19–20.)

Internetissä – kuten muualla yhteiskunnassakin – on myös mahdollisuus tulla kiusatuksi. Nettiriidat voivat olla jatkumoa fyysisessä todellisuudessa syntyneille ristiriidoille, tai ne voivat saada alkunsa internetissä. Koulussa syntyneet sosiaaliset käyttäytymismallit saattavat siirtyä verkkoon asti ja vaikeuttaa kiusatun elämää ympäri vuorokauden. Internetin tavoitettavuus 24 tuntia vuorokaudessa tarjoaa siis myös kiusaajille laajan ja mahdollisuuksia täynnä olevan pelikentän. Nettikiusaaminen näyttäisi kuitenkin olevan yleisempää maissa, joissa kiusaaminen on muutenkin yleistä - ei maissa, joissa internetin käyttö on suosittumpaa. Näin ollen nettikiusaaminen onkin enemmän kautta historian esiintyneen kiusaamisen uusi muoto, kuin seurausta uudesta teknologiasta. Muusta kiusaamisesta digitaalinen kiusaaminen eroaa lähinnä siten, että verkossa miltei kaikesta jää jonkinlainen todiste. Tekniikan ansiosta kiusaajan on vaikeampi kiistää tapahtunutta, ja suurin osa herjaavien viestien lähettäjästä saadaankin yleensä kiinni. (Livingstone, S. ym. 2011; Thorslund 2007, 49–53.)

On myös olemassa suuri riski, että lapsi ei internetiä käyttäessään ymmärrä suojata yksityisyyttään. Yhteystiedot, nimet, kuvat ynnä muut leviävät netissä todella helposti yhdellä klikkauksella, ja kerran jaettua informaatiota tai tiedostoja ei saa enää takaisin. Suomessa ja muualla EU:ssa on periaatteessa hyvin vahva tietosuojaja, joka pohjautuu henkilötietolakiin. Valitettavasti käytäntö ei aina vastaa periaatteita, ja internetissä jopa virallisilta vaikuttavat tahot saattavat välittää heppoisin perustein kerättyjä henkilötietoja eteenpäin kaupallisissa tarkoituksissa. (Korpela 2005, 173 - 174; Tietoturvakoulu 2010a)

On mahdollista, että esimerkiksi pelisivustoilla lapsi saattaa törmätä rekisteröitymispyyntöön, jonka palkkiona on sisäänpääsy palveluun tai jokin ilmainen hyödyke. Viatomasta rekisteröinnistä saattaa seurata roskapostivyöry. Jos taas lapsi antaa yhteystietonsa eteenpäin vaikkapa chateissa tai keskustelupalstalla, seuraukset saattavat olla vielä vakavampia: lapsi saattaa saada puhelinsoittoja, häiritseviä sähköpostiviestejä tai jopa tuntemattoman ihmisen hiiviskelemään kotinurkilleen. (Lehtipuu 2006, 158 – 159)

Lapsen käyttäessä internetiä myös tietoturvariskit korostuvat. Vasta tietokoneen käyttöä opetteleva lapsi saattaa vahingossa ladata internetistä haittaohjelmia tai viruksia sisältäviä tiedostoja. Kotikoneelle saattaa asentua erilaisia vakoilu-, mainos tai soitto-ohjelmia, jotka poimivat käyttäjän yksityisiä tietoja. Vertaisverkko- eli tiedostonjako-ohjelmat (peer-to-peer) mahdollistavat esimerkiksi pelien, musiikin ja elokuvien jakamisen suoraan käyttäjältä toiselle. Vertaisverkko-ohjelmista voi usein olla oikeasti hyötyä, mutta taitamattoman lapsen käsissä on suuri riski, että tietokoneen henkilökohtaisia tiedostoja joutuu vieraisiin käsiin. Vertaisverkoissa on myös paljon tekijänoikeudellisia ongelmia: suuri osa siellä leviävästä materiaalista on tekijänoikeuden alaista, eikä sitä näin ollen saisi kopioida tai levittää. Usein lapsen tiedostonjako-ohjelmien käyttöä olisi-kin hyvä rajoittaa. (Lehtipuu 2006, 159 – 160; Tietoturvakoulu 2010b; Tossavainen 2008)

2.3 Vanhemmat internetinkäytön valvojina

Katz kirjoittaa *Virtuous Reality* – kirjassaan (1997, artikkelissa Suoranta 2001, 27) digitaalijan näkemyksestä, jonka mukaan lapset ovat informatiovallankumouksen keskuk- sessa, ja he myös ymmärtävät digitaalista maailmaa paremmin kuin aikuiset. Useat van- hemmat saattavat jopa idealisoida lastensa tekniset taidot ja ajatella, että teknologiset taidot ovat lapselle jotenkin synnynnäisiä (Oksman & Rautiainen 2001, 78). Teknisesti tarkasteltuna lasten valmiudet käyttää internetiä saattavat hyvinkin olla paremmat kuin monella aikuisella, mutta lapsen muut taidot, kuten mediakriittisyys ja harkintakyky, eivät silti ole aikuisen tasolla. Siksi onkin erittäin tärkeää, että lapsi tutustuu internetin ihmeelliseen maailmaan vanhemman valvovan silmän alla.

Moni lapsi kuitenkin kokee internetin omana reviirinään, ja varsinkin vanhempien las- ten kanssa internetin käyttö yhdessä tai sen käyttötavoista neuvottelu voi jo olla vaike- aa. Lasta pitäisi valvoa, mutta lapsi tuskin haluaa aikuista mukaan internetin maailmaan, jos aikuinen koetaan ainoastaan valvovana taakkana. (Lehtipuu 2006, 153). Varsinkin nuorempien lasten kohdalla valvonnan tärkeys sekä lapsen että aikuisen puolelta kui- tenkin korostuu. Eu Kids Onlinen (2011) tutkimuksen mukaan 78 prosenttia 9–12 -vuotiasta lapsista oli sitä mieltä, että vanhempien avustuksesta ja valvonnasta on hyö-

tyä. Prosenttiluku käy miltei täsmälleen yksiin vanhempien antaman vastauksen kanssa, sillä 80 prosenttia tämän ikäluokan lasten vanhemmista ilmoitti valvonnan olevan hyödyllistä. Silti miltei kaksi kolmasosaa suomalaisista vanhemmista on sitä mieltä, että heidän pitäisi tehdä enemmän lastensa internetin käytön tarkkailun suhteen. Sama lukema lasten suusta oli vain 10 prosenttia. Valvontaa siis selkeästi pitäisi olla, mutta sen suhteen ei myöskään saa liioitella tai ahdistaa lasta. (Livingstone, S. ym. 2011)

Vuonna 2009 tehdyssä raportissa (Hasebrink, Livingstone, Haddon & Ólafsson) vanhemmat 17 maasta määrittivät päästrategiansa lasten internetin käyttöön puuttumiseen seuraavasti:

1. Aikarajoitukset
2. Suora valvonta
3. Lapsen opastaminen turvalliseen internetin käyttöön
4. Suodatinohjelmistot
5. Henkilökohtaisten tietojen paljastamisen kieltävät säännöt
6. Tietyillä sivustoilla käynnin kieltäminen
7. Sivuhistorian tarkistaminen
8. Internet-tuttujen tapaamisen kieltävät säännöt
9. Ventovieraille chattailun kieltäminen
10. Tiedostojen lataamisen kieltävät säännöt

Kymmenestä tärkeimmästä strategiasta siis vain yhteen, kohdan 4. suodatinohjelmistoihin, liittyy tekniset keinot valvoa lasten netin käyttöä. Sivuhistorian tarkistaminen liittyy kyllä internetselaimen, mutta ei ole varsinainen tekninen väline vaan vanhemman suorittamaa valvontaa. Listan muut keinot perustuvat enemmänkin keskusteluun, sääntöihin ja kieltöihin. Myös esimerkiksi tietoturvanhanke painottaa lasten nettikasvatuksessa nimenomaan läsnäoloa ja kiinnostunutta asennetta, ei niinkään teknisiä taitoja (Linnake 2010). Tärkeää menestyksellisessä valvonnassa on myös luottamus ja siitä seuraava vastuunotto, joka ei tietenkään tarkoita samaa kuin välinpitämättömyys (Matikainen 2008, 135).

Vanhempien valvonnan tehokkuutta on suhteellisen vaikea mitata millään tarkalla mittarilla, ja tutkimuksissakin on pitäydytty lähinnä vanhempien ja lasten mielipiteiden kysymisessä ja niiden vertailussa. Usein vanhempien kiinnostus internetissä piileviä riskejä kohtaan kuitenkin kasvaa vasta sitten, kun jotain epämiellyttävää on jo tapahtunut. Vanhempien pitäisi siis tutustua riskeihin jo varhaisessa vaiheessa, jotta valvontakin olisi mahdollisimman tehokasta. Tekniikka on tässä kätevä lisäapu. (Livingstone, S. ym. 2011.)

2.4 Tekniset välineet

Vanhempien (ja myös koululaitosten) tehtävänä on kasvattaa lapset vastuullisiksi ja tarkkaavaisiksi internetin käyttäjiksi. Pelkät sanalliset keinot eivät kuitenkaan aina riitä, kun kyseessä on niinkin monimutkainen ja riskejä täynnä oleva media kuin internet. Niin aikuisten kuin lastenkin kohdalla tarvitaan toimiva virustorjunta, palomuuuri, sekä mahdolliset suodatus- ja valvontatyökalut. Tässä kappaleessa käsitellään teknisiä apukeinoja, joita vanhemmille tarjotaan lasten internetin käytön turvaamiseksi ja tietoturvan parantamiseksi.

2.4.1 Sisällönsuodatusohjelmistot

Suodatinohjelmistot, esto-ohjelmistot, lapsilukot... Internetin sisältöä suodattaville ja blokkaaville ohjelmistoille on monta eri nimitystä. Sisältöä suodattavat työkalut ovat ohjelmistoja, jotka suodattavat tiettyihin internetin sisältöihin tai palveluihin pääsyä. Nämä ohjelmistot tarjoavat erilaisten aihealueiden, kuten aikuisviihdemateriaalin, väkivallan ja laittoman materiaalin suodatusta. Ohjelmistojen muita ominaisuuksia saattavat olla tiettyjen ohjelmien käytön estäminen, chat- ja sähköpostikeskusteluiden valvonta sekä aikarajoitusmahdollisuudet. (Safer Internet 2009.). Selkeyden vuoksi tässä opinnäytetyössä käytetään kaikista internetin sisältöä suodattavista ja blokkaavista ohjelmistoista nimitystä suodatinohjelmistot, sillä usein ohjelmat tarjoavat mahdollisuuden sekä sisällön suodattamiseen että estämiseen. Sisällönsuodatus on mahdollista myös internetiselainten laajennusten, monien käyttöjärjestelmien ja esimerkiksi Googlen hakukoneen asetusten avulla (Matikainen 2011; Pelastakaa lapset 2012).

Internetin sisällönsuodatus voidaan jakaa kahteen erilliseen tekniikkaan, estotekniikkaan ja sisällön analyysiin. Estotekniikalla viitataan reitittimen asetuksiin, joilla estetään pääsy tiettyihin IP-osoitteisiin tai portteihin. Sisällön analyysi viittaa tekniikoihin, joita käytetään kontrolloimaan tietoon pääsyä sen sisältöön, kuten tiettyihin avainsanoihin, perustuen. Erilaisia suodatusmenetelmiä on kolme erilaista:

- Sisällyttämismenetelmä (inclusion filtering): Käyttäjällä on pääsy niin kutsutulla valkoisella listalla (white list) määritellyille internetsivuille. Kaikille muille sivuille pääsy on estetty. Tätä menetelmää käytetään erityisesti kaikkein pienimpien lasten kohdalla, jolloin voidaan olla varmoja, että lapsi ei varmasti pääse muille kuin etukäteen turvallisiksi määritellyille sivustoille. Lapselle on näin mahdollista määritellä nk. aidattu alue, josta lisää myöhemmin. (Safer Internet 2009)
- Sulkumenetelmä (exclusion filtering): Käyttäjällä on pääsy kaikille muille sivustoille, paitsi mustalla listalla (black list) määritellyille internetsivuille.
- Sisällön analyysi (content analysis): Sivuston sisältö analysoidaan dynaamisesti, ja käyttäjän pääsy estetään internetsivuille, jotka sisältävät kiellettyjä avainsanoja, kuvia tai jonkin muun kriteerin mukaista materiaalia. (Deibert & Villeneuve 2005, 112)

Suurimmassa osassa suodatinohjelmistoja voidaan käyttää rinnakkain useampaakin edellä mainituista tekniikoista, ne eivät siis sulje pois toisiaan. Yleisin ja suosituin menetelmä on sulkumenetelmä, mutta myös sisällön analyysin suosio on teknologisen kehityksen ja luotettavuuden myötä nopeasti kasvamassa. Sisällön analyysillä internetsivustosta pystytään sensuroimaan vain pieniä osia sen sijaan, että koko sivustolle pääsy estettäisiin – mahdollisesti turhaan. (Deibert & Villeneuve 2005, 113.)

Yksi tapa suojata lapsi haitallisilta sisällöiltä on luoda hänelle tietokoneelle tai internetiin oma käyttöympäristö, ”aidattu puutarha” (walled garden). Aikuisen tarkistama aidattu alue sisältää minimaalisesti riskejä eksyä internetin maailmassa ja on siten pienelle lapselle kaikkein turvallisin vaihtoehto. (Safer Internet 2009; Tietoturvakoulu 2010c). Suodatinohjelmistojen sisällyttämismenetelmä tekee mahdolliseksi luoda lapselle turvallinen alue valkoisen listan avulla. Tällöin koneelle asennetussa ohjelmistossa tulee olla ennalta

määritelty ja/tai täydennettävissä oleva lista hyväksytyjä sivustoja, jonka avulla lapsi pääsee surfaamaan netissä ainoastaan turvallisella alueella. Tällainen rajoittuneeseen listaan perustuva suodatustapa on kuitenkin vaivalloinen ylläpitää, ja kuten moni muukin valvontatapa, sen hyödyllisyysaste riippuu usein ohjelmiston kielestä. (Safer Internet 2009)

Suodatinohjelmistotkaan eivät ole täydellisen luotettavia. Sanalistojen käyttö voi olla ongelmallista, sillä suomenkielisiä ohjelmia ei ole vielä kovinkaan monta. Ohjelmat myös suodattavat sisältöä pelkästään niille annettujen sanojen perustella, jolloin sanojen konteksti jää huomioimatta. Samalla saattaa siis tulla suodatettua sivustoja, jotka olisivat lukijalle hyödyllisiä, kuten verkkolehdet ja valistussivut. Suodatinohjelmat eivät myöskään aina välttämättä suodata kaikkea mitä lupaavat, ja osaava lapsi saattaa löytää keinon kiertää ohjelman asettamat estot (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2009). Suodatinohjelmien laadun varmistus on myös haasteellista. Koska internetin sisältö ja kieli muuttuvat jatkuvasti, on sanalistojen päivityksessä oltava ajan tasalla. Myös esimerkiksi rekisteröitymistä vaativien sivujen suodatus voi olla hankalaa, koska sivustoja arvioivat ja kategorisoivat henkilöt harvoin rekisteröityvät sivulle tai maksavat rekisteröintimaksuja pelkästään sivustojen turvallisuuden arvioimiseksi. (Hamilton 2004; Pelastakaa lapset 2012)

2.4.2 Käyttöjärjestelmän valvontamahdollisuudet

Myös monista käyttöjärjestelmistä, kuten Microsoftin uusimmista käyttöjärjestelmäversioista Windows Vistasta ja Windows 7:stä, löytyy mahdollisuus lapsen tietokoneen käytön valvontaan. Esimerkiksi Windows 7 tarjoaa oletuksena mahdollisuuden asettaa internetin käytölle aikarajat, estää tiettyjen pelien pelaaminen tai ohjelmien käyttäminen. (Microsoft 2012a). Lataamalla ylimääräisen Windows Live -perheturvan on mahdollista parantaa lapsen suojaa internetissä. Tämä ilmaisohjelma täydentää käyttöjärjestelmään sisältyvää käytönvalvontaa, antaa mahdollisuuden määritellä, mitä sivustoja lapsi voi käyttää ja laatii käytöstä toimintaraportteja. Tällaiset ominaisuudet löytyvät kuitenkin jo oletuksena esimerkiksi Mac OS X Lion – käyttöjärjestelmästä (Apple Inc. 2012.). Windows Live – perheturvan avulla voi myös asettaa hakupalveluihin kuten Googleen tur-

vallisen haun. Suomalaisia käyttäjiä ajatellen Windows-käyttöjärjestelmän käytönvalvonnan hyviä puolia ovat suomenkielisyys ja siten myös suomenkielisten sivujen tarkka suodatus. (Matikainen 2011; Microsoft 2012b)

Aikuinen voi asettaa käytönvalvonnan lapselle omalla järjestelmänvalvojan tilillään. Jotta käytönvalvonta voidaan aktivoida, on lapsella oltava tavallinen käyttäjätili. Windows 7 -käyttöjärjestelmässä käytönvalvonta-asetuksia voidaan hallita Ohjauspaneelin Käyttäjätilit-kohdassa. Käytönvalvonnan avulla lapselle voidaan asettaa esimerkiksi jokaiselle viikonpäivälle erillinen aikaraja tietokoneen käyttöön. Tällöin järjestelmä kirjaa automaattisesti lapsen ulos käyttäjätilistään, mikäli päivittäinen aikaraja ylittyy. Pelien käyttöä voidaan valvoa määrittämällä pelien sallitut ikäraajat, estettävät sisältötyypit tai estämällä kokonaan esimerkiksi luokittelemattomat pelit. (Microsoft 2012e.)

Käyttöjärjestelmätasolla voidaan myös rakentaa lapselle tietokoneen käyttöön aidattu alue. Helpoin tapa tehdä tämä on luoda lapselle oma käyttäjätili, jolla voidaan valvoa, mitä tiedostoja ja ohjelmia lapsi saa käyttää. Esimerkiksi Windows -käyttöjärjestelmässä on ominaisuutena käyttäjätilien valvonta, joka ilmoittaa pääkäyttäjälle, kun jossakin muussa käyttäjätilissä tehdään järjestelmänvalvojan oikeuksia vaativia muutoksia. (Microsoft 2012c; Tietoturvakoulu 2010c). Mikäli siis ohjelmien asentamiseen on oikeus vain järjestelmänvalvojalla, lapsi ei pysty asentamaan itse ohjelmia vaan tarvitsee siihen aikuisen hyväksynnän. Näin lapsi ei pääse itseksensä asentamaan esimerkiksi internetistä löytämiään haitallisia tai turhia ohjelmia, ja tietokonetta ei pysty vahingossa sekoittamaan kovin pahasti.

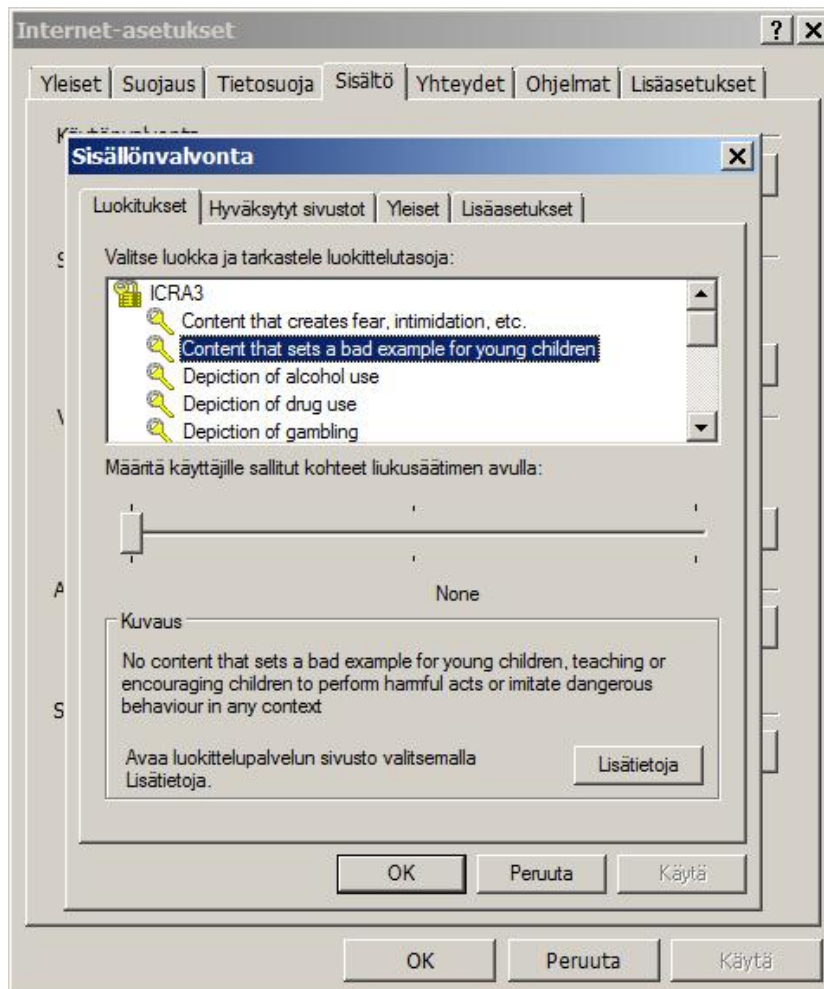
2.4.3 Hakukoneet ja selaimet

Hakusuodatuksen saa myös asetettua suoraan Googlen hakupalveluun SafeSearch-suodattimen avulla. Suodatin estää hakutulosten aikuisviihdesisällön näkymisen automaattisten metodien avulla. SafeSearchkaan ei ole sataprosenttisen tarkka, mutta algoritmeihin perustuva suodatin tutkii avainsanoja, linkkejä ja kuvia ja suodattaa sisällöstä suurimman osan haitallisesta materiaalista. SafeSearchin oletusasetus on keskitason suodatus, joka poistaa hakutuloksista seksiä sisältävän materiaalin, mutta ei aikuisviih-

desisältöön linkittäviä tuloksia. Tiukka suodatus poistaa hakutuloksista myös aikuisviihdettä linkittävät tulokset. SafeSearch-suodattimen voi myös lukita Google-tilin avulla, jolloin koneen muut käyttäjät eivät pääse muuttamaan SafeSearch-asetuksia. Selaimen evästeiden on oltava käytössä, jotta SafeSearch toimii. (Google 2012)

Internetselaimissa on usein myös omat vaihtoehdot lasten netinkäytön turvaamiseen. Esimerkiksi Firefoxin uusimmissa versioissa voidaan käyttää Windowsiin syötettyjä lapsilukkoasetuksia, joilla voi estää muun muassa tiedostojen lataukset (Mozilla 2012). Valitettavasti Firefoxissa ei kuitenkaan sen suosioista huolimatta ole muita, käyttöjärjestelmästä riippumattomia valvontamahdollisuuksia. Tämän voi kuitenkin kiertää asentamalla lisäosa, joka toimii Firefoxin taustalla kuten erillinen suodatinohjelmisto. Lisäosassa määritellään suojauksen taso, ja mahdollisesti suodatinta täydentävät itse lisätyt sivustot. (Yoursphere media 2011.). Tällaisissa lisäosissakin on haasteena kielletyn sisällön eli mustan listan pitäminen ajan tasalla.

Paljon - usein syystäkin - parjatussa Internet Explorerissa on sisäänrakennettuna enemmän vaihtoehtoja valvontaan kuin Firefoxissa. Internet Explorer 8:sta löytyy selaimen integroidun käyttöjärjestelmän käytönvalvonnan asetusten lisäksi myös sisällönvalvonta, jossa voidaan määritellä monen eri sisältöluokan suodatustasot.

Kuva 1. Internet Explorerin sisällönvalvonta

Erilaisia luokkia ovat mm. väkivalta, seksuaalinen materiaali, alkoholinkäyttö, uhkapeli ja yleisesti huonoa esimerkkiä antava materiaali. Jokaiseen luokkaan voi määrittää suojaustason: luokkaa ei sallita ollenkaan (none), sallitaan rajoitetusti (limited) ja sallitaan rajoittamattomasti (unrestricted). Suojaus perustuu sivustojen vapaaehtoisesti ilmoittamiin luokituksiin. Internet Explorer käyttää oletusarvoisesti vahvinta luokitustasoa ja estää kokonaan luokittelemattomat sivustot, jotka saa manuaalisesti näkyviin valitsemalla Yleiset-välilehden vaihtoehdon ”Käyttäjät voivat nähdä sivustot, joilla ei ole luokitusta”. Lisäksi voidaan ohittaa luokitukset ja erikseen sallia tai estää tietyt sivustot. Tämä onnistuu lisäämällä Hyväksytyt sivustot -välilehdellä kenttään ”Salli tämän WWW-sivuston tarkastelu” nuo sivustot, jotka halutaan estää tai sallia. Tämän jälkeen määritellään, sallitaanko tai estetäänkö sivusto aina vai ei koskaan. (Microsoft 2012d)

Tällä hetkellä kasvavassa suosiossa oleva Google Chrome ei tarjoa suoranaisia vaihtoehtoja internetin käytön turvaamiseen. Chromessa pystyy kyllä luomaan useita käyttäjä-

profileja, mutta niihin ei ole määriteltävissä valvontamahdollisuutta. Googlen omalla support-foorumilla vastataan kyselyihin valvontatyökaluista niin, että Chromella ei ole tekeillä valvontatyökaluja vanhemmille, koska he luottavat muilta valmistajilta löytyvien vastaavien ohjelmien käyttöön. Chromeen, kuten Firefoxinkin, voi kuitenkin asentaa lisäosia, jotka voivat auttaa lapsen valvonnassa. Pääasiassa Chromen kanssa kuitenkin suositellaan käytettäväksi erillisiä valvontaohjelmistoja, kuten Windows Live - perheturvaa, jonka asetukset ulottuvat kerralla kaikkiin tietokoneen selaimiin. (Google Chrome Support Forum 2011)

3 Tutkimus

Tämän tutkimusosuuden tavoitteena on selvittää, miten vanhemmat suhtautuvat lastensa internetin käyttöön ja mitä valmiuksia ja välineitä heillä on sen valvontaan. Tutkimusongelmiin pyritään löytämään vastauksia kvantitatiivisen kyselytutkimuksen avulla. Tässä luvussa käydään läpi hieman myös kvantitatiivisen tutkimuksen teoriataustaa sukeltamatta sen tarkemmin tutkimusmenetelmien syövereihin.

3.1 Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyössä – ja tutkimuksissa yleensäkin – pyritään parantamaan tietämystä ja asiantilaa ratkaisemalla ongelmia. Tutkimusprosessi alkaa tutkimusongelman määrittämisestä, ja tuosta tutkimusongelmasta johdetaan ongelman ratkaisemiseksi tutkimuskysymykset. Tutkimuskysymysten pohjalta taas laaditaan kysymykset varsinaiseen toteutettavaan kyselyyn, joka näin välillisesti palauttaa vastaukset tutkimuskysymyksiin. (Kananen 2011, 21-27). Tutkimusongelma onkin siis tavallaan tämän tyyppisen opinnäytetyön juuret, joista koko muu prosessi lähtee kasvamaan.

Tämän opinnäytetyön tutkimusongelma on vanhempien mahdollisuudet valvoa lastensa internetin käyttöä ja suodattaa sen sisältöä. Tutkimusongelmasta on johdettavissa seuraavat kysymykset:

- Millaisia sovelluksia ja/tai teknisiä keinoja vanhemmat käyttävät lastensa internetin käytön valvontaan?
- Mitä muita keinoja vanhemmilta löytyy?
- Millaisia asenteita vanhemmilla on lastensa internetin käyttöä kohtaan?
- Mitä pitäisi vielä tulevaisuudessa parantaa?

Tutkimuskysymyksiä muotoiltaessa ilmiötä selittävistä teorioista ja malleista on suuri apu (Kananen 2011, 28-29). Tässä opinnäytetyössä luvun kaksi teoriaosuus toimii ai-

neistona, joka kuvaa ja selittää ilmiötä ja valmistaa kyselylomakkeen laatimiseen.

3.2 Tutkimusmenetelmä

Tätä kyseistä aihetta käsittelevän opinnäytetyön tutkimusmenetelmäksi valittiin monestakin syystä kvantitatiivinen survey-tutkimus. Koska halutaan mahdollisimman laajalaisesti tietoa vanhempien käytännöistä ja asenteista, ei tutkimustavaksi olisi riittänyt pelkästään kvalitatiivinen haastattelu. Internetin käytön valvonnasta on jo olemassa survey-kyselytutkimuksia, joiden tuloksiin tämän opinnäytetyön kyselyn tutkimuksia voidaan verrata, vaikka otos onkin huomattavasti pienempi. Lisäksi silloin, kun käsitellään tietotekniikkaan liittyviä asioita, on huomattavasti yksinkertaisempaa toteuttaa kirjallinen kyselytutkimus. Tällöin myös vanhemmat, jotka eivät välttämättä ole niin perehtyneitä tietoteknisiin asioihin, voivat pohtia vastauksia rauhassa ilman suoran haastattelutilanteen pakkoa vastata kysymyksiin heti.

Kyselytutkimus päätettiin toteuttaa web-kyselynä, koska opinnäytetyöllä ei ole toimeksiantajaa, ja paperikyselyiden tulostus, postitus ja keräys olisi yhdelle henkilölle huomattava menoerä. Opinnäytetyön aikataulu on myös jokseenkin rajallinen, ja kyselyiden palautuminen postitse veisi selvästi pidemmän ajan kuin web-kyselyn lähetä-painikkeen painaminen. Kyselyn tulosten ollessa jo valmiiksi sähköisessä muodossa myös yhteenvedon kokoaminen on nopeampaa. Varsinkin sähköpostitse toimitettavilla web-kyselyillä on tietysti riski hukkaa sähköpostia täyttävän roskapostin keskelle, jonka takia tutkimus on lähetettävä tarpeeksi suurelle otokselle perusjoukosta.

3.3 Kohderyhmä ja toteutus

Tutkimuksen kohderyhmä eli perusjoukko on ala-asteikäisten lasten vanhemmat. Perusjoukon suuruuden takia kysely oli suoritettava otantatutkimuksena, sillä koko perusjoukkoa ei ole mitenkään mahdollista tavoittaa. Otoksesta saatavat tulokset ovat näin pienen mittakaavan tutkimuksessa melko pienellä todennäköisyydellä voimassa koko perusjoukossa, mutta tulokset voivat näilläkin vastaajajoukoilla olla suuntaa antavia. (Heikkilä 1998, 33-34.). Ala-asteikäisten lasten vanhemmista ja kyselyä varten tarvitta-

vista sähköpostiosoitteista ei ole olemassa saatavilla olevaa rekisteriä, joten otos oli poimittava perusjoukosta harkinnanvaraisesti (Kananen 2011, 68-69). Yleensä ideaalitalanne olisi, että otos poimittaisiin tilastollisten otantamenetelmien mukaisesti, mutta tässä tapauksessa se ei valitettavasti ollut mahdollista. Otokseen valikoituikin lopulta yhden Helsingin seudun ala-asteen lasten vanhempia, sekä yhden pienen kunnan ala-asteen vanhemmat. Näin otos pyrittiin saamaan vastaamaan maantieteellisesti tarkasteltuna hieman enemmän perusjoukkoaan, kuin jos vastaajiksi olisi valittu pelkästään pääkaupunkiseutulaisia vanhempia.

Kysely toteutettiin Webropol-palvelussa, joka on HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulun opiskelijoiden ilmaiseksi käytettävissä. Webropolissa on monia hyviä ominaisuuksia, kuten automattinen raporttien generointi ja tulosten analysointi. Lisäksi Webropolilla luodut kyselyt ovat vastaajille selkeitä eivätkä sisällä mainoksia. Lopulliseen kyselyyn päätyi 18 kysymystä, joista suurin osa on strukturoituja eli valmiilla vastausvaihtoehdoilla varustettuja kysymyksiä. Strukturoidut kysymykset ovat kvantitatiivisessa tutkimuksessa parhaita tuottamaan helposti koottavaa ja analysoitavaa dataa, ja niillä kysyttiin tässä tutkimuksessa mm. vastaajan ikää, asuinpaikkaa ja vastaajan lapsen ikää. Muutamilla avoimilla kysymyksillä taas haluttiin ottaa selvää sellaisista lapsen internetinkäytön valvontaa koskevista aiheista, joihin vanhemmilla saattaa olla enemmän sanottavaa ja mahdollisuus muotoilla sanansa vapaammin.

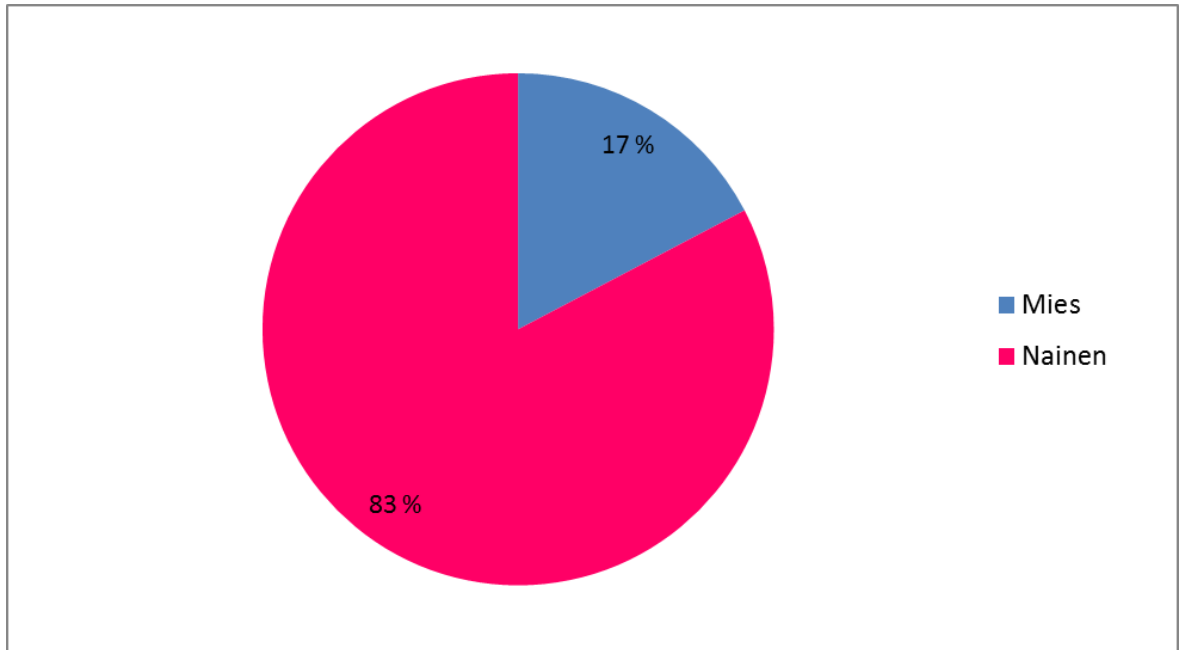
4 Tutkimustulokset

Tässä luvussa tarkastellaan kyselytutkimukseen vanhemmilta saatuja vastauksia. Aikataulullisesti tutkimus suoritettiin lopulta kahden eri koulun välillä hieman eri aikoihin, mutta kokonaisuudessaan vastaukset kerättiin välillä 10.3.2012 – 8.4.2012. Kyselytutkimukseen vastasi 52 7–12 -vuotiaan lapsen vanhempaa kahdelta eri ala-asteelta. Vastausten kokonaismäärä jäi kovasta yrityksestä huolimatta odotettua alhaisemmaksi, mutta rajallisen aikataulun vuoksi ei ollut mahdollista lähettää kyselyä enää useampaan kouluun. Saaduista vastauksista ei kuitenkaan löytynyt ristiriitaisuuksia tai muita syitä, joiden takia vastauksia olisi jouduttu poistamaan epäluotettavuuden takia.

Tutkimustulokset vietiin Excel-laskentataulukko-ohjelmaan numeromuotoisena datana, jotta niistä pystyttiin tekemään havainnollistavia kaavioita. Suurin osa kysymyksistä salli vain yhden vastausvaihtoehdon, jolloin kaavioiden prosenttiyksiköiden yhteissumma on 100. Muutamassa kysymyksessä oli mahdollista vastata sanallisesti, eikä sanallisia vastauksia voi tietenkään koota kaavioiksi. Yhdessä kysymyksessä (”Mitä keinoja käytät lapsesi internetin käytön valvonnassa?”) sallittiin useamman kuin yhden vaihtoehdon valinta, joten tämän kysymyksen kohdalla kaavion vastauslukemat eivät ole prosenttiyksikköjä vaan vastausten määriä.

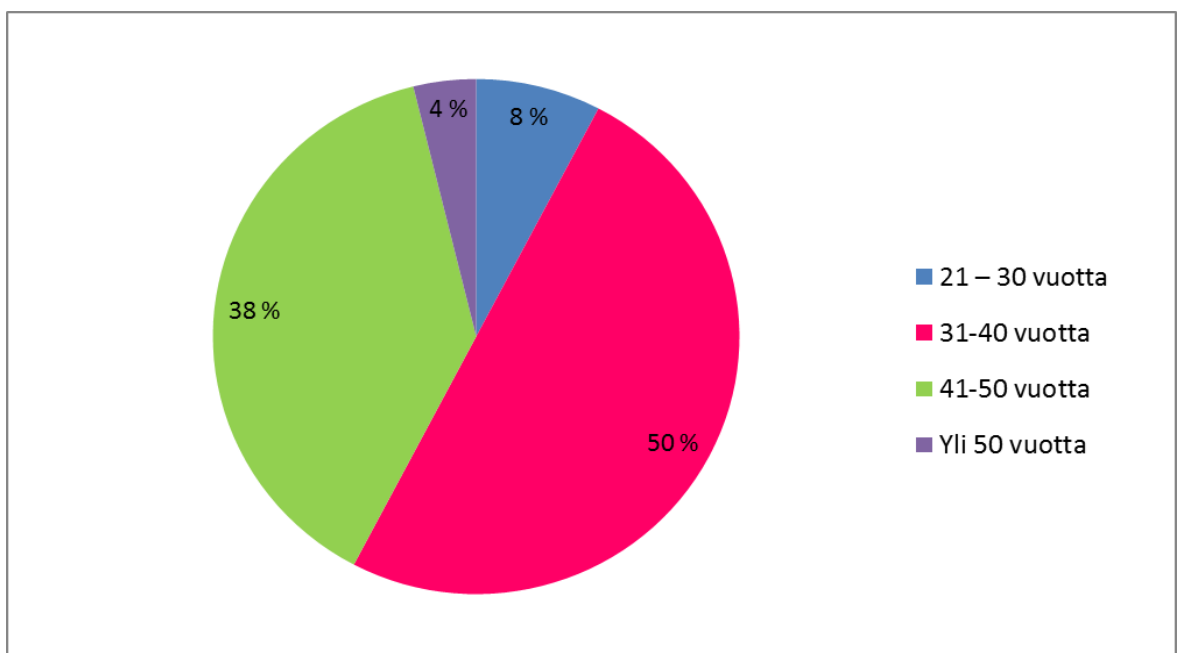
4.1 Vastaajia koskevat peruskysymykset

Kyselyn aluksi vanhempia pyydettiin vastaamaan muutamaa heitä itseään koskevaan taustatietokysymykseen. Ensimmäisenä kysymyksenä oli vastaajan sukupuoli. Kuviosta 1 käy ilmi, että suurin osa (83 %) vastanneista oli naisia. Tämä saattaa johtua siitä, että useissa perheissä naiset hoitavat lastensa koulunkäyntiin liittyviä asioita (kuten tällainen koulun kautta lähetetty kysely) enemmän kuin miehet. Kyselyyn olisi toivonut enemmän vastauksia myös miehiltä, koska miehet taas usein vastaavat kodin internet- ja tietoturva-asioista.

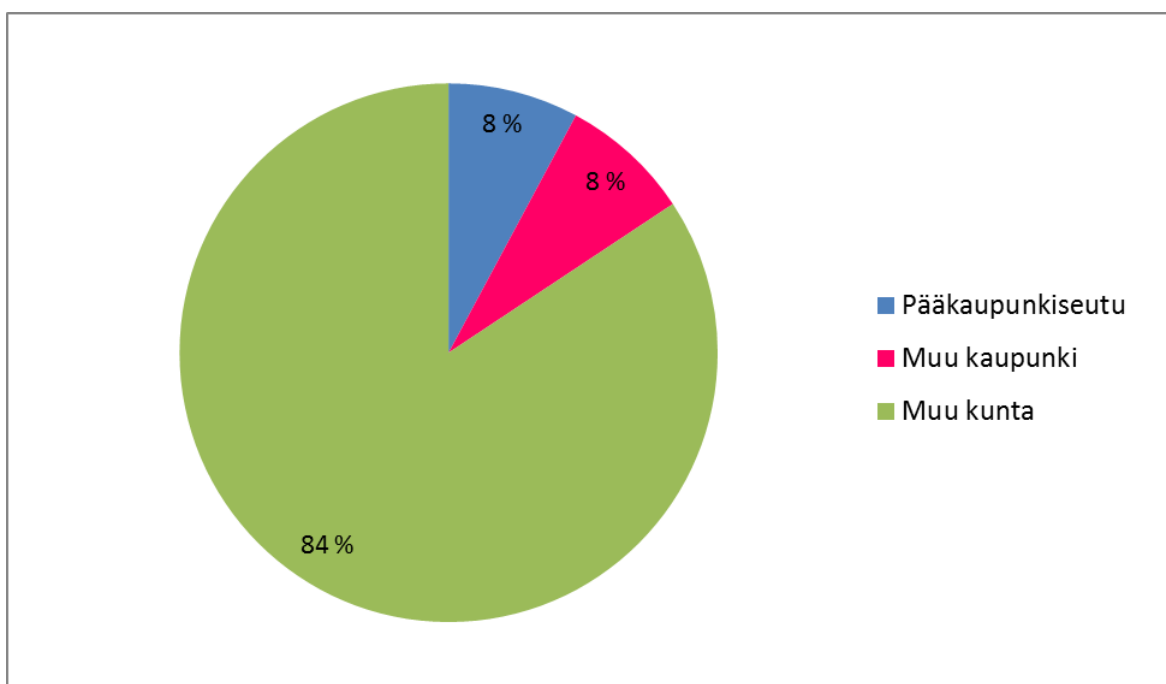
Kuvio 1. Vastaajien (n=52) sukupuolijakauma

Kuviossa 2 näkyy vastanneiden vanhempien ikäjakauma. Puolet (50 %) vastanneista oli iältään 31–40 vuotta. Toiseksi eniten (38 %) vastaajia osui ikävälille 41–50 vuotta, alle kymmenes (8 %) vastaajista oli 21–30 -vuotiaita ja vähiten (4 %) vastaajista oli iältään yli 50 vuotta.

Kuvio 2. Vastaajien (n=52) ikäjakauma

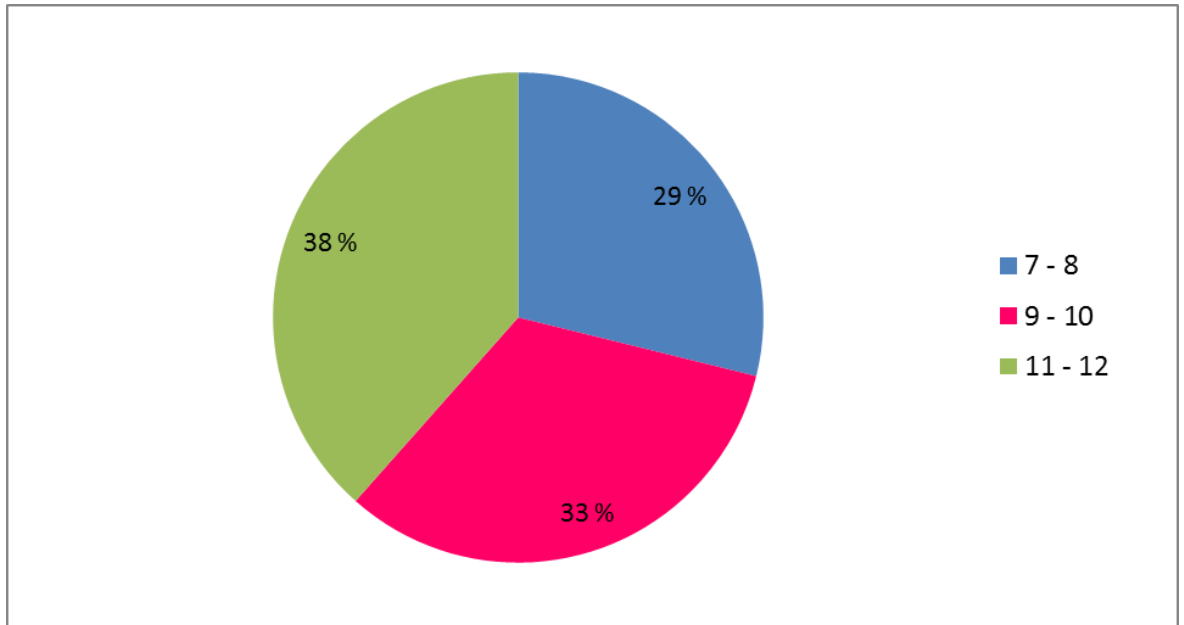
Kuviossa 3 esitetään vastaajien asuinpaikka. Suurin osa vastaajista (84 %) oli kotoisin jostakin muusta kuin Helsingin seudulla sijaitsevasta kunnasta. Seuraavaksi eniten oli sekä pääkaupunkiseutulaisia että muusta kaupungista kotoisin olevia vastaajia, 8 prosenttia kumpaakin. Pääkaupunkiseutulaisten vähäisyys johtuu lähinnä siitä, että vielä kyselyn lähtiessä ensimmäiselle koululle vastauksia piti saada myös erään pääkaupunkiseudun koulun vanhemmilta, mutta aikataulusyistä tuo koulu piti jättää otoksesta pois. Myös toisella, Helsingin seudulla sijaitsevalla ala-asteella kyselyn vastausprosentti jäi varsin alhaiseksi.

Kuvio 3. Vastaajien (n=52) asuinpaikka

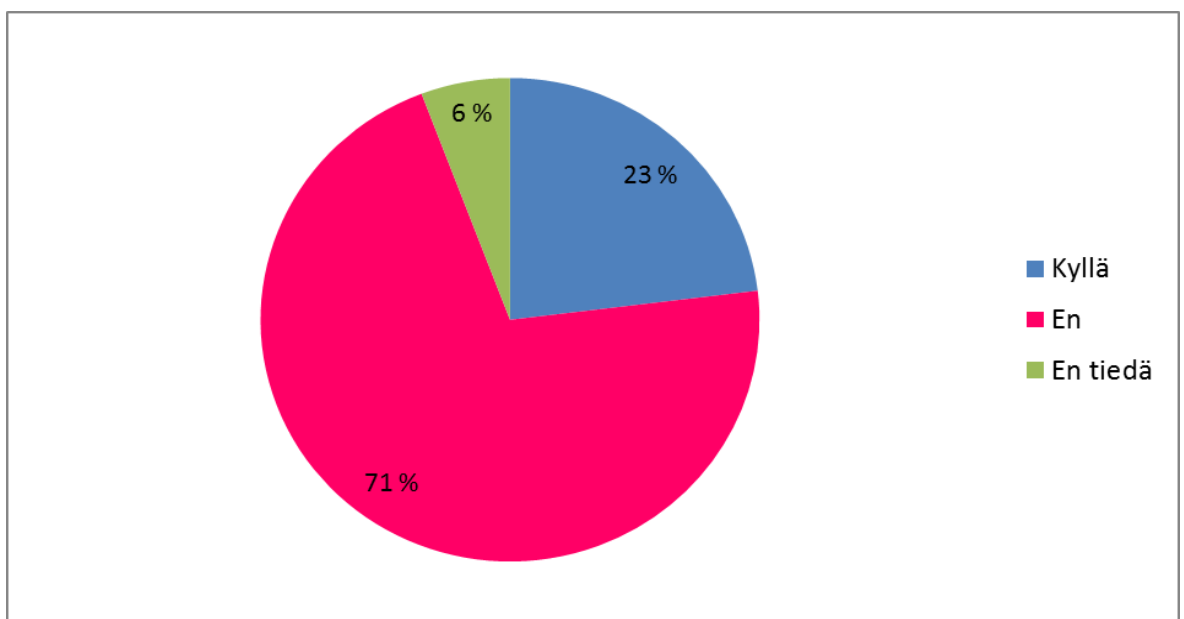
4.2 Lapsen internetin käytön perustiedot

Seuraavaksi kyselyssä siirryttiin varsinaiseen tutkittavaan aiheeseen, eli lasten internetin käyttöön. Ensimmäiseksi kysyttiin vastaajan lapsen ikää, jonka suhteen prosenttiluvut menivät suhteellisen tasan (kuvio 4). Eniten (38 %) oli kuitenkin 11–12 -vuotiaita lapsia, jonka jälkeen seuraavaksi eniten (33 %) löytyi lapsia ikäluokasta 9–10. Vain lievästi pienemmällä prosenttiosuudella (29 %) lapsista löytyi 7–8 -vuotiaita.

Kuvio 4. Vastaajien (n=52) lasten ikäjakauma

Seuraavaksi kysyttiin, kokevatko vanhemmat lastensa internetin käytön valvonnan haasteelliseksi ja vaikeaksi. 71 prosenttia vanhemmista vastasi, että he eivät koe valvontaa vaikeaksi (kuvio 5). Tämän prosenttiluvun suuruus oli ehkä hieman yllättävä. Vastaavasti lähes neljäsosa vastaajista (23 %) myönsi lasten internetin käytön valvonnan olevan haasteellista, ja pienin osa (6 %) vastasi kysymykseen valitsemalla vaihtoehdon ”En tiedä”.

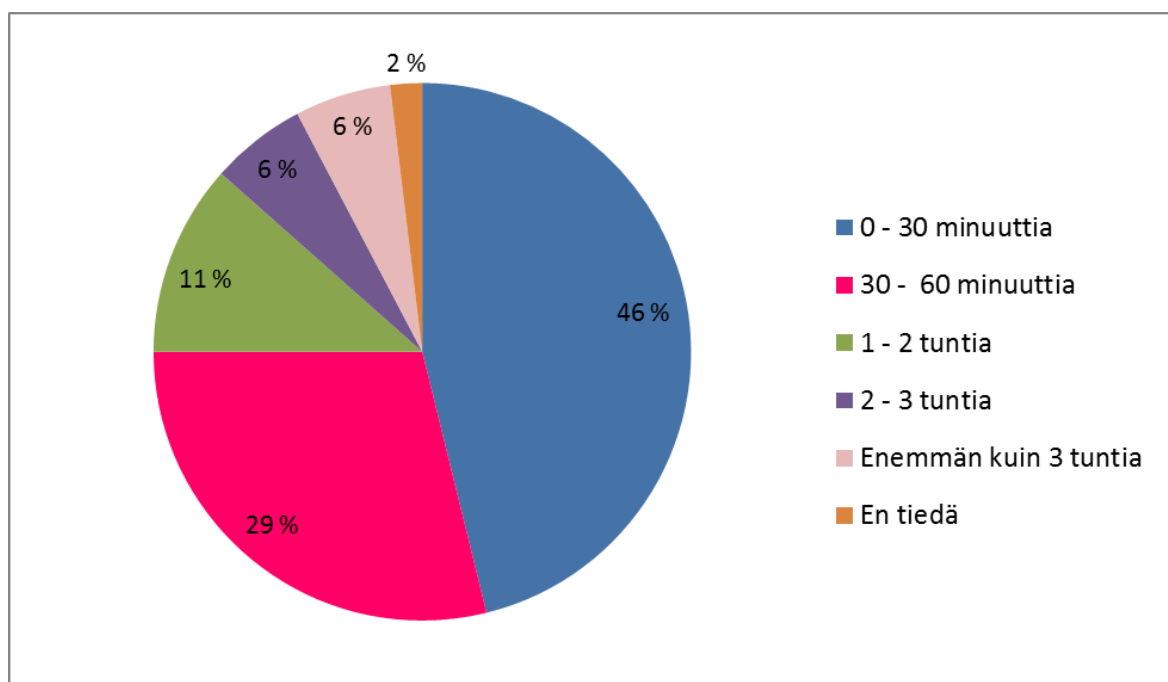
Kuvio 5. Vastaajien (n=52) mielipiteet kysymykseen ”Koetko lapsesi internetin käytön valvonnan haasteelliseksi ja vaikeaksi?”

Kysymyksessä kuusi tiedusteltiin sanallista vastausta niiltä vanhemmilta, jotka olivat vastanneet edelliseen kysymykseen myöntävästi. Yleisin syy valvonnan haasteellisuuden tuntuksi olevan puhdas epätietoisuus lapsen tekemisistä. Vastaajat kertoivat seuraavanlaisia syitä lapsen internetin käytön valvonnan haasteellisuuteen:

- *En osaa käyttää rajoitusasetuksia. Lapsi voi nykyisin mennä jo puhelimestakin internettiin. Itse en tekniikasta juuri ymmärrä, lapsi oppii sen sijaan itse kokeilemalla.*
- *Koska ei pysty aina seuraamaan kaikkea mitä lapsi koneella tekee.*
- *En tiedä mitä hän tekee ja millä sivuilla käy*
- *Pelkään, että lapseni eksyy tahdomattaan vahingollisille sivuille.*
- *lastani kiinnostaa netti ja sen sisältö. lapseni valehtelee ja piilottelee asioita, koska tietää tekevänsä väärin ja tietää saavansa niistä moitteita. on vaikeaa saada häntä lopettamaan jos siellä on sellaista mitä hän haluaa tai muut ovat siellä mutta hän ei.*
- *Koneita on muuallakin kuin kotona, jolloin valvonta on vaikeaa.*
- *Vaikeeta tietokone on yhteisissä oleskelutiloissa, ei aina ole paikalla välttämättä, kun lapsi on koneella.*
- *sovitut ajat eivät aina suju*
- *Vaikeeta valvoa ja tietää missä seikkailee ja onko kaikki hyväksi. On liikaa koneella*
- *koska nettiä voi käyttää puhelimesta*
- *Vaikeaa seurata sitä missä lapsi liikkuu netissä.*
- *Lapsi voi käyttää nettiä muuallakin kuin kotona, kotikonetta voin valvoa, mutta en kaikkia muita mahdollisia koneita.*

Seuraavassa kysymyksessä tiedusteltiin, miten kauan vastaajan lapsi viettää aikaa internetissä päivittäin. Kuten kuvio 6 näkyy, suurin prosenttiosuus (46 %) vastaajien lapsista oli internetissä päivittäin 0–30 minuuttia. Toiseksi eniten (29 %) valittiin vaihtoehtoa 30–60 minuuttia, jonka jälkeen seuraavaksi eniten (11 %) vastauksia kertyi vaihtoehdolle 1–2 tuntia. 6 prosenttia vastaajien lapsista vietti internetissä aikaa päivittäin 2–3 tuntia, ja myös 6 prosenttia valitsi vaihtoehdon ”Enemmän kuin 3 tuntia”. Ainoastaan 2 % vastasi kysymykseen ”En tiedä”, ja onkin ehdottomasti hyvä asia, että suurin osa

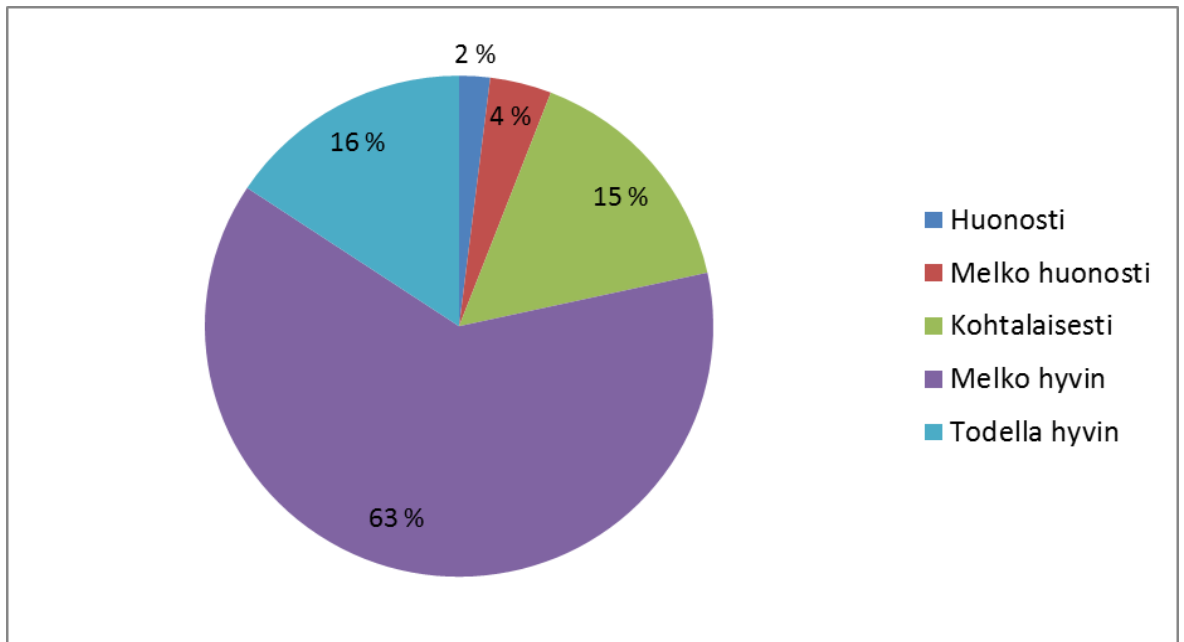
vanhemmista on perillä siitä, miten kauan lapset viettävät aikaa internetissä.

Kuvio 6. Vastaajien (n=52) käsitys siitä, miten kauan heidän lapsensa viettää aikaa internetissä päivittäin.

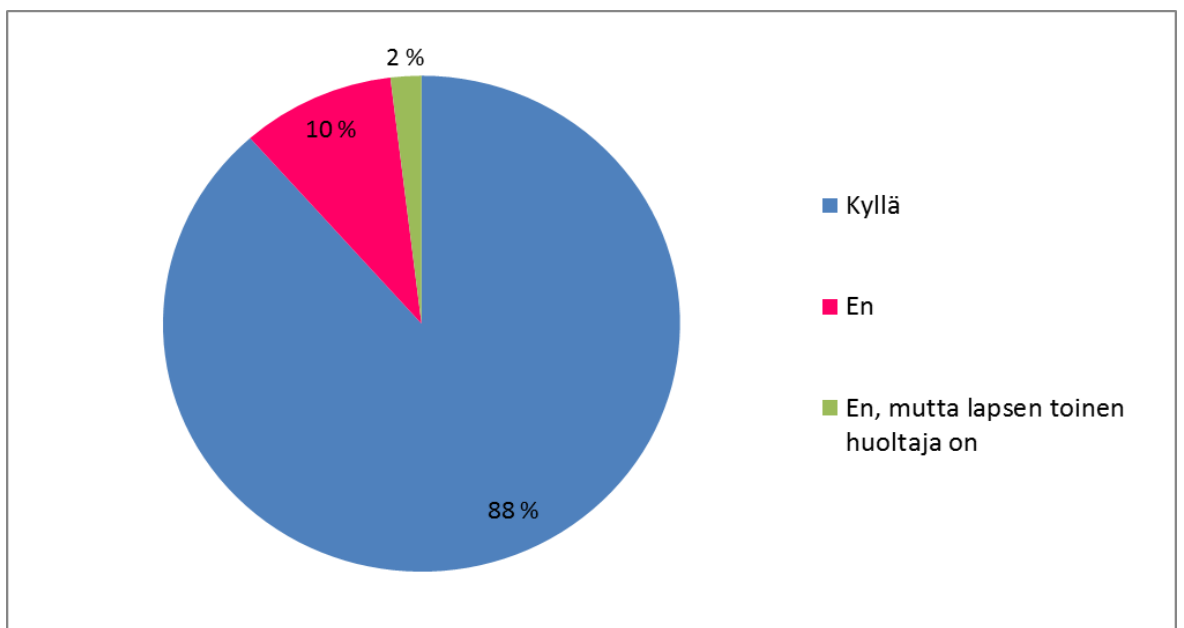
4.3 Lapsen internetin käytön riskit

Seuraavat kysymykset käsittelivät lapsen internetin käyttöön liittyviä riskejä, niiden tiedostamista ja ratkaisuja. Vanhemmilta kysyttiin, miten hyvin he mielestään tietävät, millaisia riskejä lasten internetin käyttöön liittyy. Huomattavasti yli puolet (63 %) vastaajista ilmoitti tietävänsä lasten internetin käytön riskeistä melko hyvin. Jopa 16 prosenttia vastaajista kertoi tietävänsä riskeistä todella hyvin, kun taas 15 prosenttia valitsi vaihtoehdon ”Kohtalaisesti”. Ainoastaan muutamalla prosentilla oli mielestään huono tietämys riskeihin liittyen: vain 4 % vastasi kysymykseen ”Melko huonosti” ja 2 % ”Huonosti”.

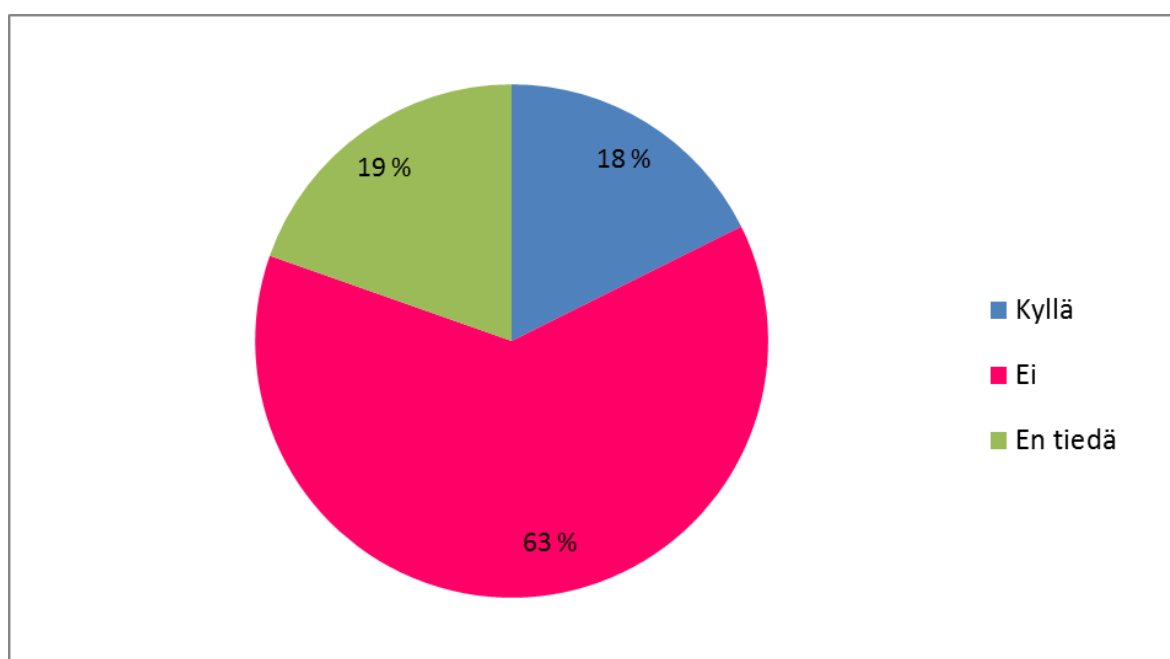
Kuvio 7. Vastaajien (n=52) käsitys siitä, miten hyvin he mielestään tietävät lastensa internetin käyttöön liittyvistä riskeistä.

Kuviosta 8 käy ilmi, miten suuri prosenttiosuus vanhemmista on keskustellut lapsensa kanssa internetin käytön riskeistä. Suurin osa (88 %) vastasi kysymykseen ilahduttavan myöntävästi, mutta kuitenkin jopa kymmenesosa (10 %) vanhemmista vastasi, ettei ole keskustellut lapsen kanssa internetin riskeistä. 2 prosenttia vastasi, ettei ole itse keskustellut, mutta lapsen toinen huoltaja on.

Kuvio 8. Vastaajien (n=52) valinta kysymykseen ”Oletko keskustellut lapsesi kanssa internetin käytön riskeistä?”

Seuraavaksi kysyttiin, ovatko vastaajien lapset joskus saaneet vahingossa tietokoneelle haittaohjelmia tai viruksia. Kuviossa 9 on havainnollistettu, että huomattavasti yli puolet (63 %) vanhemmista vastasi kysymykseen kieltävästi. Melkein viidesosa (19 %) vanhemmista vastasi, ettei tiedä, onko tietokoneelle päässyt lapsen takia haittaohjelmia. 18 prosenttia vastaajista kuitenkin tiesi kertoa, että haittaohjelmia tai viruksia on joskus lapsen kautta päätynyt koneelle.

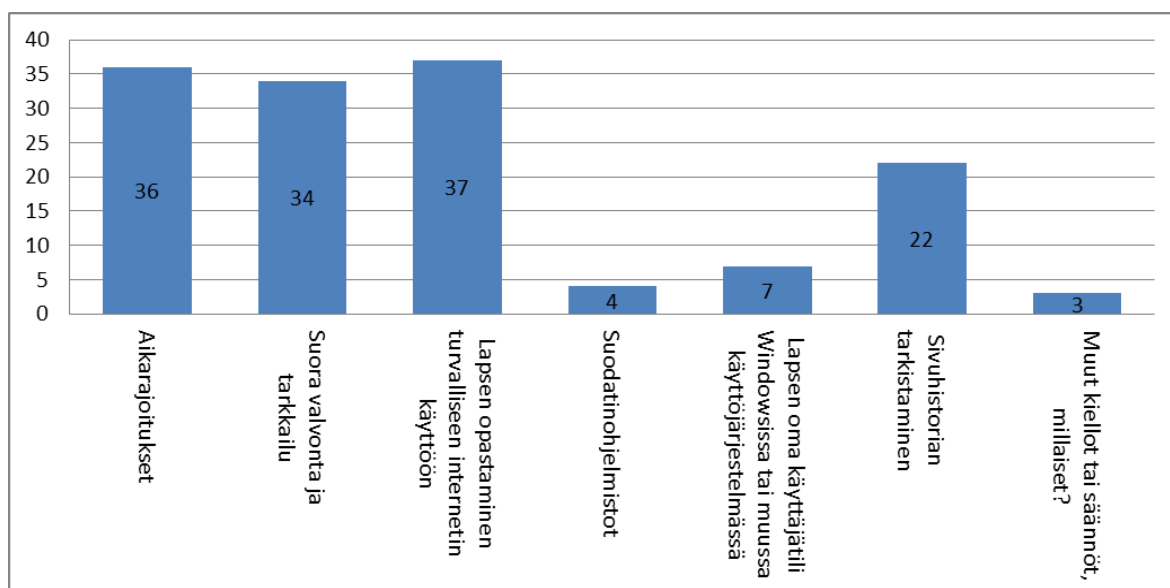
Kuvio 9. Vastaajien (n=52) valinta kysymykseen ”Onko lapsesi joskus vahingossa saanut koneelle haittaohjelmia tai viruksia?”

Seuraavaksi vanhemmilta kysyttiin, mitä keinoja he käyttävät lastensa internetin käytön valvonnassa. Kysymyksessä oli mahdollista valita monta kohtaa, joten kuvioon 10 on merkitty prosenttiosuuksien sijaan vastausten määrät kuhunkin kohtaan. Suosituin keino lasten internetin käytön valvonnassa oli kysymyksen mukaan lapsen opastaminen turvalliseen internetin käyttöön (37 vastausta). Seuraavaksi eniten (36 vastausta) annettiin aikarajoitusten käyttämiselle, ja suoran valvonnan ja tarkkailun valitsi 34 vastaajaa. Sivuhistorian tarkistamista käytti keinona 22 vastaajaa, mutta ensimmäistä varsinaisesti teknistä keinoa eli lapsen omaa käyttäjätiliä Windowsissa tai muussa

käyttöjärjestelmässä ei käyttänyt kuin 7 vastaajaa. Vielä vähemmän (4 vastaajaa) käytti erillisiä suodatinohjelmistoja, ja 3 vastaajaa ilmoitti keinoksi myös muut kiellot tai säännöt. Muita kieltoja ja sääntöjä vastaajat täsmensivät avoimessa kentässä seuraavasti:

- *Selvät, keskustellut säännöt tietokoneen käytössä. Tietokonetta käytetään myös ainoastaan aikuisen ollessa paikalla.*
- *olen lapsen kanssa yhdessä koneella ja käyttö on todella vähäistä. Siksi ongelmiinkaan ei ole vielä törmätty.*
- *Lapsi erittäin harvoin netissä, 1 krt/kk*

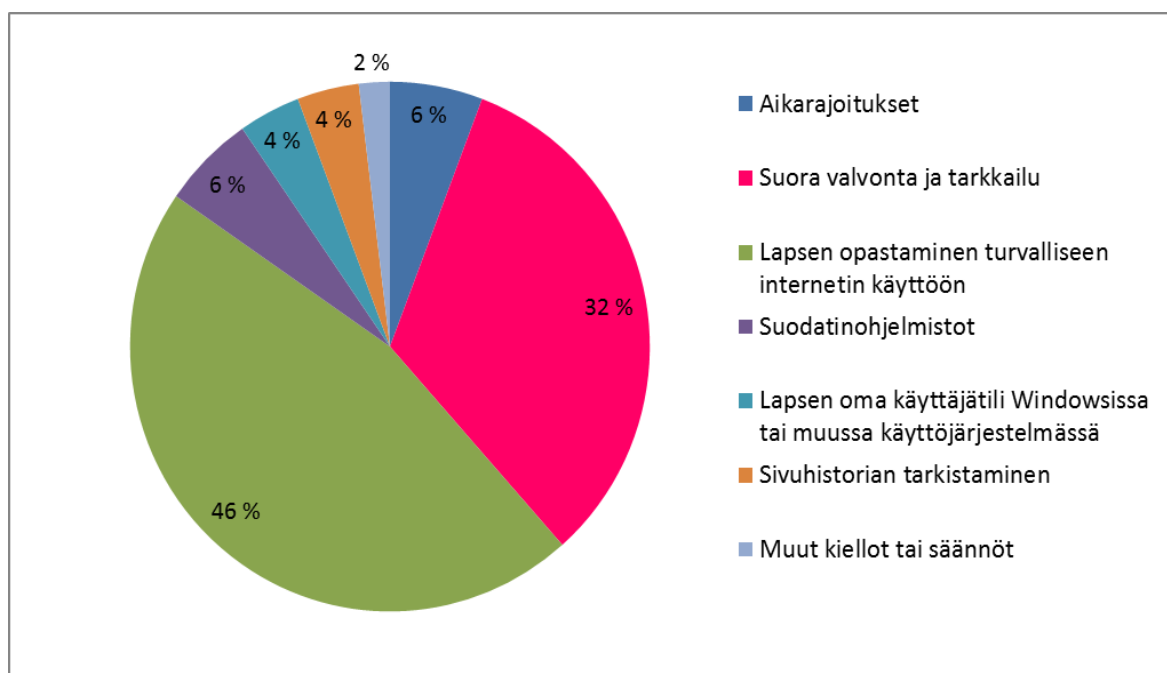
Näyttäisi siis, että selkeästi vähiten vastaajat suosivat valvonnan teknisiä apukeinoja.

Kuvio 10. Vastaajien (n=52) keinot lapsen internetin käytön valvontaan.

Seuraavassa kysymyksessä annetut vaihtoehdot olivat samat kuin edellisessä kysymyksessä, mutta tässä vanhempia pyydettiin valitsemaan mielestään paras keino lapsen internetin käytön valvontaan. Melkein puolet (46 %) vanhemmista valitsi parhaaksi keinoksi lapsen opastamisen turvalliseen internetin käyttöön. Selkeästi toiseksi yleisin (32 %) vastaus oli suoran valvonnan ja tarkkailun käyttäminen. Muut vaihtoehdot olivat huomattavasti vähemmän suosittuja: aikarajoituksia piti parhaana vaihtoehtona 6 prosenttia, suodatinohjelmistoja 6 prosenttia ja lapsen omaa käyttäjätiliä sekä sivuhistorian tarkistamista 4 prosenttia. Vain 2 prosenttia piti muita kieltoja ja

sääntöjä parhaana ratkaisuna. Tässäkin kysymyksessä tekniset keinot hävisivät tärkeimpinä pidetyille kasvatuksellisille keinoille.

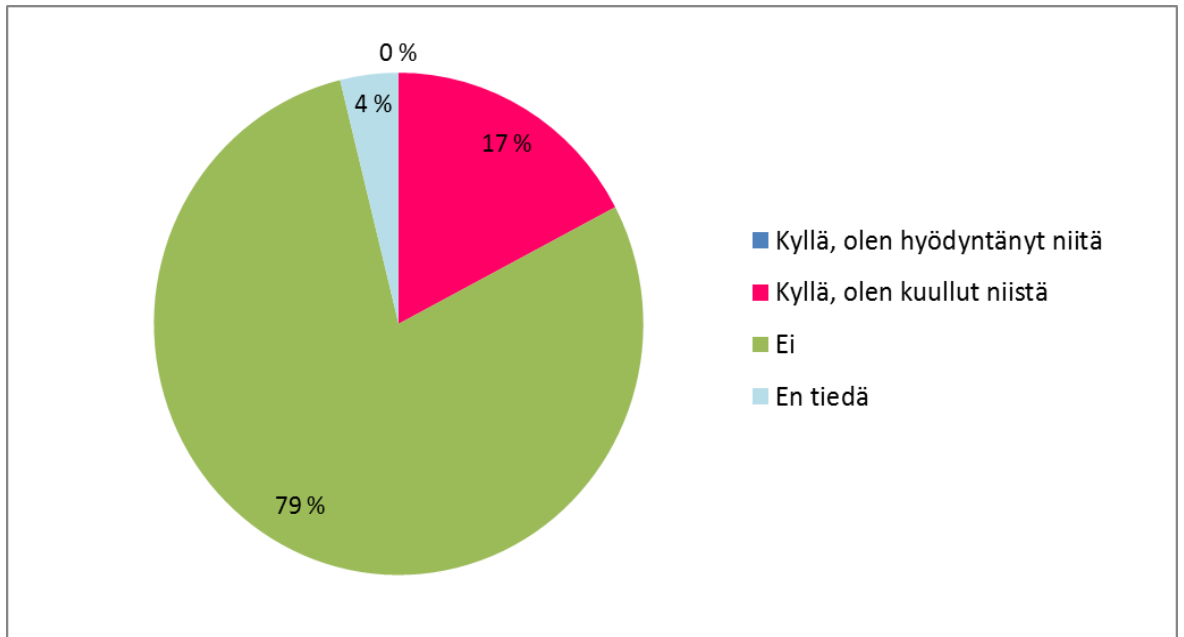

Kuvio 11. Vastaajien (n=52) mielestä paras keino lapsen internetin käytön valvontaan

Mikäli vanhempi vastasi käyttävänsä suodatinohjelmita, häneltä kysyttiin vielä, minkä nimistä ohjelmistoa tai palvelua hän käyttää. Kysymykseen saatiin seuraavanlaisia vastauksia:

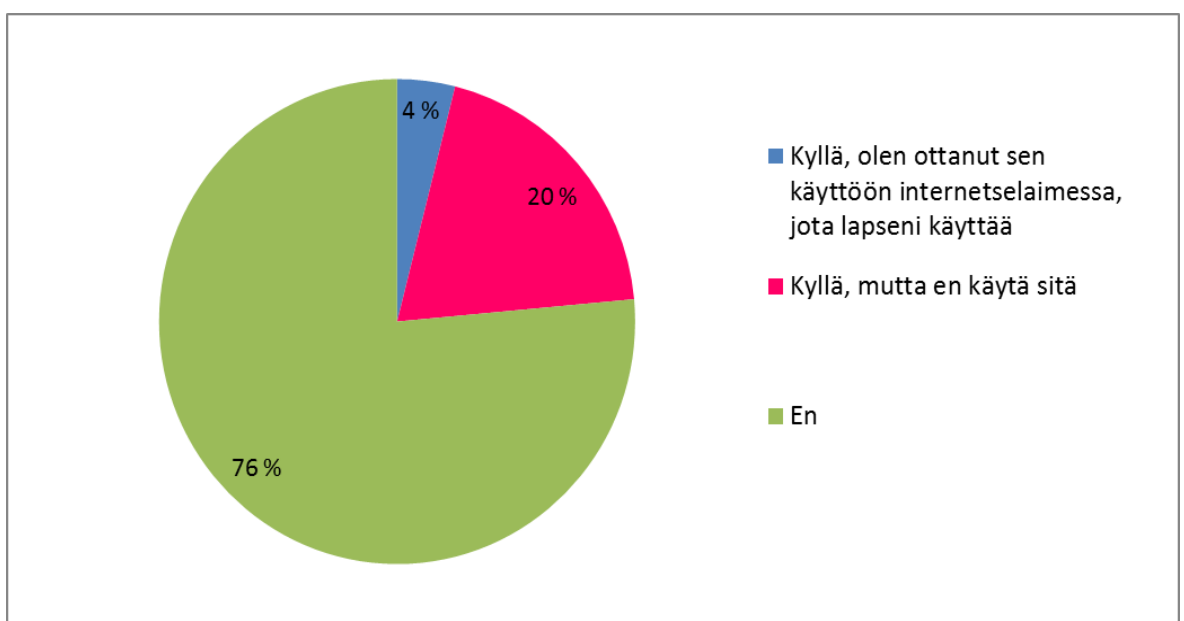
- *saunalahden palvelua*
- *puoliso huolehti siitä, minä en tiedä*
- *Applen iMac omaa ohjelmistoa*

Kuviosta 12 käy ilmi, että lähes neljä viidesosaa (79 %) vastaajista ei tuntenut erilaisia suodatusmenetelmiä, kuten valkoisen ja mustan listan käyttöä. Prosenttiosuus on suuri, mutta ottaen huomioon suodatusmenetelmien vähäisen suosion aiemmissä kysymyksissä, luultavasti todenmukainen. 17 prosenttia vastaajista oli kyllä kuullut erilaisista suodatusmenetelmistä, mutta ei ollut hyödyntänyt niitä. 4 prosenttia valitsi vaihtoehdon ”En tiedä”, ja yksikään vastaaja ei ilmoittanut hyödyntäneensä mustan tai valkoisen listan suodatusmenetelmiä. Tässä on siis selkeästi yksi lasten internetin käytön suojaamisen keino, josta vanhemmat tarvitsevat lisää informaatiota voidakseen hyödyntää sitä.

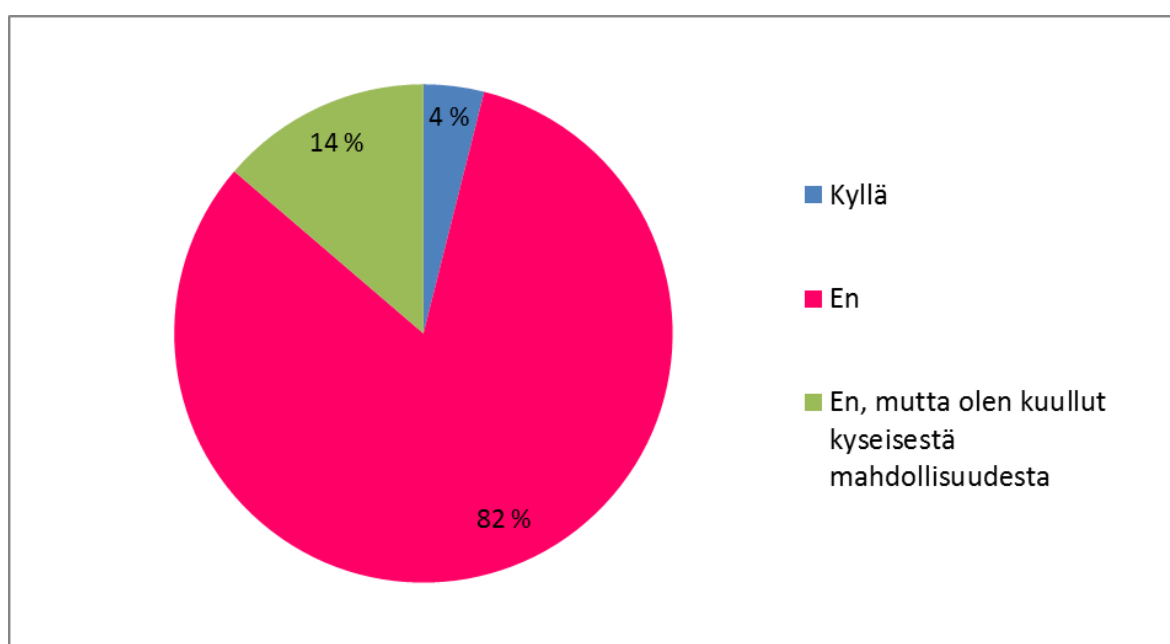
Kuvio 12. Vastaajien (n=52) valitsema vaihtoehto kysymykseen ” Ovatko erilaiset suodatusmenetelmät, kuten valkoisen tai mustan listan käyttäminen sinulle tuttuja?”

Seuraavan kysymyksen tarkoituksena oli tiedustella, ovatko vanhemmat tietoisia Googlen hakupalvelun SafeSearch-suodatustoiminnosta. Enemmistö vastaajista (76 %) ei ollut tietoisia tästä toiminnosta. 20 prosenttia oli tietoinen palvelun olemassaolosta, mutta ei hyödyntänyt sitä. Erittäin pieni osuus (4 %) vastaajista oli sekä tietoinen SafeSearch-toiminnosta että ottanut sen käyttöön lapsen käyttämässä internetselaimessa.

Kuvio 13. Vastaajien (n=52) valitsema vaihtoehto kysymykseen ”Oletko tietoinen Googlen hakupalvelun SafeSearch-suodatintoinnosta?”

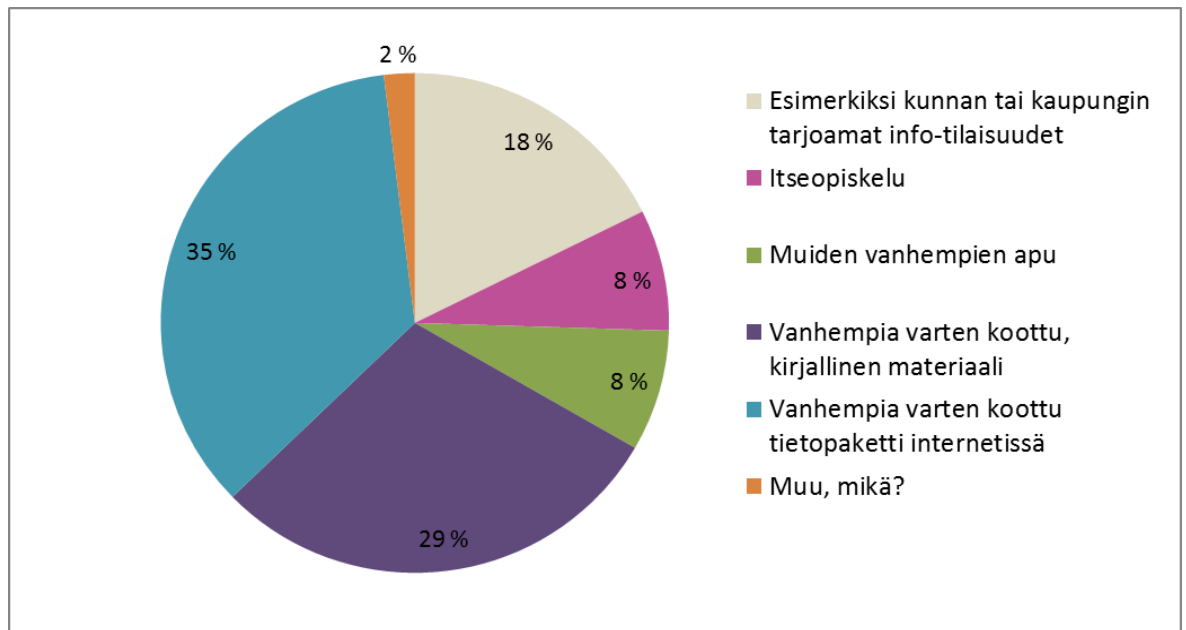
Seuraavaksi jatkettiin samansuuntaisella kysymyksellä Windows Live -perheturvan käytöstä. Windows Live -perheturvaa ei ollut käyttänyt 82 % vastaajista. 14 prosenttia vastaajista oli kuullut kyseisestä mahdollisuudesta, mutta ei ollut hyödyntänyt sitä. Hyvin pieni osuus (4 %) vastaajista oli käyttänyt perheturvaa. Jostain syystä siis ilmainen Windows Live -käytönvalvontatyökalu ei ollut päässyt aktiiviseen käyttöön kyselyyn vastanneiden vanhempien hallitsemilla tietokoneilla.

Kuvio 14. Vastaajien (n=52) valitsema vaihtoehto kysymykseen ”Oletko käyttänyt Windows Live -perheturvaa apuna lapsesi internetin käytön valvonnassa?”

Viimeisessä strukturoidussa kysymyksessä vanhemmilta kysyttiin, mikä olisi paras keino heidän oman tietotaitonsa kasvattamiseksi. Suurimman kannatuksen vanhempien keskuudessa sai 35 prosentin osuudella vanhempia varten koottu tietopaketti internetissä. Seuraavaksi eniten (29 %) kannatettiin vanhempia varten koottua kirjallista materiaalia. Yhtenäinen ja kattava tietopaketti toimisi siis vanhempien kouluttajana heidän mielestään hyvin. Esimerkiksi kunnan tai kaupungin tarjoamat info-tilaisuudet saivat ääniä 18 prosenttia, ja muiden vanhempien apu sekä itseopiskelu 8 prosenttia kumpikin. 2 prosenttia vastasi valitsemalla vaihtoehdon ”Muu, mikä?”, jota yksi vastaaja oli tarkentanut seuraavasti:

- *Pienten lasten vanhemmista suurimman osan tavoittaa koulun vanhempainillassa. Siellä vaan kunnon saarnaa kehiin!*

Kuvio 15. Vastaajien (n=52) mielestä paras keino vanhempien tietotaidon kasvattamiseksi.

Lopuksi vastaajat saivat kertoa avoimessa kysymyksessä, millaisia ohjelmistoja tai palveluita he toivoisivat helpottamaan lasten internetin käytön valvontaa. Kysymys keräsi seuraavanlaisia vastauksia:

- *En usko tarvitsevani siihen jonkun ulkopuolisen ohjelman valvontaa, miten OMAT lapseni Tietokoneellani tekevät. Omia koneita heillä ei ole. MUTTA voi olla että olen asiasta eri mieltä kun lapsi kasvaa vanhemmaksi.*
- *kommentti: lapset taitavat osata käyttää nettiä vanhempiaan paremmin.vanhemmilla ei välttämättä aikaa turhaan nettisurffailuun ja naamakirjat eivät ole must yli nelikymppisille.*
- *Voisin omalta koneeltani nähdä mitä lapseni tekee*
- *Lyhyesti. Mielestäni vanhempien on uskallettava ottaa taas jämäkkä vanhemman rooli, asetettava selkeät rajat (internetinkin käytölle) ja pidettävä niistä kiinni!*
- *On olemassa myös lapsia, joilla ei ole minkäänlaista liiallista mielenkiintoa nettiä kohtaan. Itselläni on lapsi joka ei todellakaan roiku jatkuvasti netissä, tämä kysely siksi aiheeton meidän perheessä. Huomioikaa myös tämä seikka.*

- *Jokaisella nettiin menevällä ihmisellä olisi jokin "koodi", josta ikä käy ilmi ja tällöin lapsi ei alaikäisenä pääsisi ollenkaan (edes vahingossa) tietyille sivustoille. Käytännössä on tietysti mahdotonta olla tietoinen kaikkien sivustojen sisällöstä ja täten pitää ajan tasalla sitä, mitkä ovat haitallisia lapsille. Luottamus ja kunnioitus lapsen ja vanhemman välillä on tässäkin asiassa kaikkein tärkeintä.*
- *Osoitteellinen suoramarkkinointi, eli postitse kotiin kirjeessä asiaa.*
- *En kaipaa. Uskon siihen, että pienen lapsen kanssa käytetään nettiä yhdessä ja samalla opetetaan lapsi netin turvalliseen käyttöön. Kun lapsi kasvaa ja käyttää nettiä itsenäisesti, pitää jossain vaiheessa vain alkaa luottaa omaan lapseensa*

Avoimen kysymyksen vastauksissa nähdään hyvin vanhempien huomattavan eriävät mielipiteet. Osa kaipaa ulkopuolistakin apua, osan mielestä vanhempien jämäkkä asenne riittää. Varsinaisesti teknologisia ratkaisuja ei tässäkään vaiheessa tunnu kovinkaan moni kaipaavan.

5 Pohdinta

5.1 Lopputulokset

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, miten ala-asteikäisten lasten vanhemmat suhtautuvat lastensa internetin käyttöön ja mahdollisesti siitä seuraaviin riskeihin. Tarkoituksena oli myös saada tietoa siitä, millaisia ratkaisuja vanhemmat tarvitsisivat avukseen lastensa internetin käytön valvontaan.

Tutkimushypoteesina oli, että nyky-yhteiskunnassa vanhemmilla on hyvät tekniset mahdollisuudet valvoa ja suodattaa lastensa internetissä kohtaamaa sisältöä. Teoriaosuudessa käytiin läpi pääpiirteittäin yleisimmät riskit sekä suodatus- ja valvontamahdollisuudet, joita löytyy muun muassa erillisistä suodatinohjelmistoista, käyttöjärjestelmistä, hakukoneista ja selaimista. Teoriaosuuden pohjalta tehdyssä kyselytutkimuksessa tuli ilmi, että vanhemmat eivät tällä hetkellä juurikaan hyödynnä teknisiä työkaluja osana lasten internetin käytön valvontaa.

Sekä teoriaosuudessa esitettyjen aikaisempien tutkimusten että tämän opinnäytetyön kyselyn mukaan jo ala-asteikäiset lapset viettävät runsaasti aikaa internetissä. EU Kids Online -tutkimuksen (Livingstone, S. ym. 2011.) mukaan 9–10 -vuotiaat viettävät internetissä päivittäin 58 minuuttia, kun taas tämän kyselyn mukaan keskiarvovastaus 7–12 -vuotiaiden kohdalla oli 30–60 minuuttia. Ajallisesti korkeahkoista lukemista huolimatta vanhemmilla tuntuu olevan luottavainen asenne omiin kykyihinsä lapsen netinkäytön valvojina: jopa neljä viidestä tämän opinnäytetyön kyselyyn vastanneista vanhemmista sanoi olevansa hyvin perillä lasten internetin käyttöön liittyvistä riskeistä. Tässä kyselyssä täytyy tietysti vain luottaa vastaajien sanojen ilman, että tietotasoja lähdetäisiin mitenkään konkreettisesti testaamaan. Toisaalta juuri asenne omaa tietotaitoa kohtaan saattaa ratkaista sen, tahtooko vanhempi käyttää internetin käytön valvonnassa apuna ulkopuolisia sovelluksia.

Vain n. 8 prosenttia kyselyyn vastanneista kertoi käyttävänsä suodatinohjelmistoja valvonnan apuna, ja vielä vähemmän sanoi pitävänsä suodatinohjelmistoja parhaana val-

vontaratkaisuna. Noin 20 prosenttia oli kuitenkin kuullut suodatusmahdollisuuksista. Tuntuukin siltä, että vanhemmilla olisi kenties enemmän halukkuutta tietoteknisten valvontaratkaisuiden käyttämiseen, mikäli tietoakin olisi enemmän tai helpommin saatavilla. Moni myös saattaa uskoa, että internetin vaarat ovat vähäisempiä kuin ne todellisuudessa ovat. Vain 18 prosenttia vastaajien lapsista oli tietävästi saanut koneelle viruksia tai haittaohjelmia, ja mahdolliset muut, kuten henkiset riskitekijät jäävät usein kokonaan huomaamatta. EU Kids Online -tutkimuksen mukaan vanhempien kiinnostus piileviä riskejä kohtaan herää usein vasta silloin, kun jotain on jo tapahtunut (Livingstone, S. ym. 2011.). Tavallaan riskien torjuminen on kuin sodankäyntiä: vastapuolen torjuminen on sitä helpompaa, mitä paremmat teoreettiset tai kokemukselliset pohjatiedot siitä on jo valmiiksi.

Tutkimustulosten perusteella on selkeästi havaittavissa, millaista tukea vanhemmat haluaisivat oman tietotaitonsa parantamiseksi. Parhaana keinona he pitävät kattavaa tietopakettia, joka olisi saatavilla joko internetissä tai painetussa muodossa. Tietopaketin tarkempaa sisältöä ei ole määritelty, mutta materiaalissa olisi varmasti hyvä olla sekä tietoa mahdollisista riskeistä että mahdollisimman selkeät ja monipuoliset ohjeet riskien selättämiseen. Jotkut vanhemmat taas kaipaavat sosiaalisempaa lähestymistapaa aiheeseen, eli koulun tai kunnan järjestämiä tilaisuuksia tai kyseisten asioiden käsittelemistä koulun vanhempainillassa. Koska kaikki vanhemmat eivät kuitenkaan kaipaa enempää informaatiota internetin käytön valvonnasta, olisi vapaaehtoisesti luettavissa oleva materiaali ehkä neutraalimpi tapa neuvoa halukkaita.

Ehkä yksi ratkaisu teknisten valvontakeinojen hyödyntämiseen olisikin purkaa ennakkoluulot tarpeeksi perehdyttävällä informaatioiskulla. Nyt tuntuu melkein siltä, että osa vanhemmista pitää teknisten keinojen käyttämistä ikään kuin omana kasvatuksellisenä heikkoutenaan. Valvontasovellukset ja -palvelut eivät tietenkään koskaan korvaa kasvatuksellisia keinoja, mutta ne voivat toimia apukeinoina internetin laajan sisällön kontrolloinnissa. Kunhan teknisiin valvontakeinoihin yhdistää luottamuksen ja yhteiset pelisäännöt, pitäisi lähtökohtien olla hyvät.

5.2 Tutkimuksen analysointi ja jatkotutkimusmahdollisuudet

Tutkimusmenetelmänä kvantitatiivinen kyselytutkimus oli aiheelle sopiva, mutta rajallisella aikataululla ja pientä, noin 200 henkilön otosta käyttäen vastauksia kyselyyn ei tullut toivottua määrää. Jatkotutkimuksen tulisi olla laajempi ja toteutettu esimerkiksi väestörekisteristä poimitulle satunnaisotokselle. Kyselyä voisi myös laajentaa koskemaan sekä lasten että vanhempien mielipiteitä ja heidän näkemystensä yhteneväisyyksiä (kuten esimerkiksi EU Kids Online –tutkimuksessa, esitelty kappaleessa 2.3). Laajempi tutkimus tietenkin vaatisi aikaa ja rahoitusta, eli esimerkiksi toimeksiantajan apua.

Tässä tutkimuksessa saattaa näkyä kyselyyn vastanneiden maantieteellinen painotus maaseudulle, joka saattaa heikentää tutkimustulosten yleistettävyyttä. Muutoin vastaukset olivat luotettavia, ristiriidattomia ja tämän suuruusluokan tutkimusten mittapuulla vähintään suuntaa-antavia. Toivottavasti aihetta tutkitaan jatkossakin, sillä tämän tyyppinen sekä tietotekniikkaan että sosiaaliseen maailmaan liittyvä aihe on paitsi kiinnostava, myös alati uusiutuva.

6 Lähteet ja liitteet

Apple Inc. 2012. Security. Luettavissa: <http://www.apple.com/macosx/whatis/security.html>. Luettu 4.2.2012.

CSC - Tieteellinen Laskenta Oy 1998. Internetin historiaa. Luettavissa: <http://www.nic.funet.fi/index/FUNET/history/internet/fi/etusivu.html>. Luettu 24.1.2012

Deibert, J. R. & Villeneuve, N. 2005. Firewalls and power: An overview of global state censorship of the internet. Teoksessa Klang, M. & Murray, A. (toim.). Human rights in the digital age. Glasshouse Press. Lontoo.

Google 2012. SafeSearch: sopimattoman sisällön suodatus. Luettavissa: <http://support.google.com/webmasters/bin/answer.py?hl=fi&answer=510>. Luettu 3.2.2012.

Google Chrome Support Forum 2011. Parental control. Luettavissa: <http://www.google.com/support/forum/p/Chrome/thread?tid=2e8eeb0247925037&hl=en>. Luettu 6.2.2012.

Hamilton, S. 2004. To what extent can libraries ensure free, equal and unhampered access to Internet-accessible information resources from a global perspective? Royal School of Library and Information Science. Kööpenhamina. Tanska. Luettavissa: <http://archive.ifla.org/faife/report/StuartHamiltonPhD.pdf>. Luettu 2.2.2012.

Hasebrink, U., Livingstone, S., Haddon, L. and Ólafsson, K. 2009. Comparing Children's online opportunities and risks across Europe: Cross-national comparisons for EU Kids Online. LSE. Lontoo. Luettavissa: http://eprints.lse.ac.uk/24368/1/D3.2_Report-Cross_national_comparisons-2nd-edition.pdf. Luettu 30.1.2012.

Heikkilä, T. 1998. Tilastollinen tutkimus. Edita Publishing Oy. Helsinki.

IRC-galleria 2010. Vanhemmille. Luettavissa: <http://irc-galleria.net/parents>. Luettu 26.1.2012

Kananen, J. 2011. KVANTTI: Kvantitatiivisen opinnäytetyön kirjoittamisen opas. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Jyväskylä.

Korpela, J.K. 2005. Turvallisesti netissä: Kodin tietoturvaopas. Docendo. Jyväskylä.

Lehtipuu, U. 2006. Ruuturitari ja digidonna – Lapsi matkalla mediaan. WSOY. Helsinki.

Linnake, T. 2010. Digitoday. Nettilapset pitävät kuvansa kurissa. Luettavissa: <http://www.digitoday.fi/tietoturva/2010/02/09/nettilapset-pitavat-kuvansa-piilossa/20101973/66>. Luettu 31.1.2012.

Livingstone, S., Haddon, L., Görzig, A., & Ólafsson, K. 2011. Risks and safety on the internet: The perspective of European children. LSE. Lontoo. Luettavissa: http://eprints.lse.ac.uk/33731/1/Risks_and_safety_on_the_internet_the_perspective_of_European_children.pdf. Luettu 20.1.2012.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2009. Esto-ohjelmat. Luettavissa: http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/lapset_ja_media/internet_ja_digitaaliset_pelit/esto-ohjelmat/. Luettu 2.2.2012.

Matikainen, H. 2011. Lapset ja tietokone. Luettavissa: <http://www.hmdata.net/lapset.html>. Luettu 1.2.2012.

Matikainen, J. 2008. Verkko kasvattajana: Mitä aikuisen tulisi tietää ja ajatella verkosta? Gaudeamus Helsinki University Press / Palmenia. Helsinki.

Microsoft 2012a. Mitä käytönvalvonnan avulla voi tehdä? Luettavissa:

<http://windows.microsoft.com/fi-FI/windows7/What-can-I-control-with-Parental-Controls>. Luettu 2.2.2012.

Microsoft 2012b. Windows Live –perheturva. Luettavissa:

<http://explore.live.com/windows-live-family-safety>. Luettu 2.2.2012.

Microsoft 2012c. Mikä on käyttäjätilien valvonta?. Luettavissa:

<http://windows.microsoft.com/fi-FI/windows7/What-is-User-Account-Control>. Luettu 4.2.2012.

Microsoft 2012d. Lasten turvallisen Internet-käytön varmistaminen sisällönvalvonnan avulla. Luettavissa: <http://windows.microsoft.com/fi-FI/windows7/Using-Content-Advisor-to-help-block-inappropriate-web-content>. Luettu 4.2.2012.

Microsoft 2012e. Käytönvalvonnan määrittäminen. Luettavissa:

<http://windows.microsoft.com/fi-FI/windows7/Set-up-Parental-Controls>. Luettu 6.2.2012.

Mozilla 2012. Kehittynyt tietoturva. Luettavissa:

<http://www.mozilla.org/fi/firefox/features/#advancedsecurity>. Luettu 4.2.2012.

Oksman, V & Rautiainen, P. 2001. 'Se on sitä nykypäivää': Matkaviestintä lasten ja nuorten tietoyhteiskunnassa. Teoksessa Kangassalo, M. & Suoranta, J. (toim.). Lasten tietoyhteiskunta, s. 15 – 48. Tampere University Press. Tampere.

Pelastakaa lapset 2011. Lapsen ääni kysely 2011. Raportti lasten netin käytöstä.

Luettavissa: [http://pelastakaalapset-fi-](http://pelastakaalapset-fi-bin.directo.fi/@Bin/18e56c8c4d322d0b67607c9258ace8b7/1327594681/applicatiap/pdf/194776/Lapsen%20%C3%A4%C3%A4ni%20kysely%202010.pdf)

bin.directo.fi/@Bin/18e56c8c4d322d0b67607c9258ace8b7/1327594681/applicatiap/pdf/194776/Lapsen%20%C3%A4%C3%A4ni%20kysely%202010.pdf. Luettu 26.1.2012

Pelastakaa lapset 2012. Lapsilukot ja suodatinohjelmat. Luettavissa:

<http://www.pelastakaalapset.fi/toiminta/mediakasvatus/tietoa-kasvattajille/tekninen-suojaus/tietokone/lapsilukot-ja-suodatinohjelmat/>. Luettu 1.2.2012.

Peter, I. 2004. History of the World Wide Web. Luettavissa:

<http://www.nethistory.info/History%20of%20the%20Internet/web.html>. Luettu: 21.1.2012.

Safer Internet 2009. Filtering, monitoring and parental controls. Luettavissa:

http://www.saferinternet.org/web/guest/safety-issues?p_p_id=onlineSafety_WAR_insafeportlet&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=3&_onlineSafety_WAR_insafeportlet_type=safetyissue-parent&_onlineSafety_WAR_insafeportlet_articleId=164585&#p_onlineSafety_WAR_insafeportlet. Luettu 31.1.2012.

Suomen Internetopas 2012. Luettavissa: <http://www.internetopas.com/historia/>. Luettu 21.1.2012.

Suoranta, J. 2001. Cyberkids: lapset mediakulttuurin toimijoina. Teoksessa Kangassalo, M. & Suoranta, J. (toim.). Lasten tietoyhteiskunta, s. 15 – 48. Tampere University Press. Tampere.

Tamminen, T. 2001. Lapset tietoyhteiskunnassa. Teoksessa Kangassalo, M. & Suoranta, J. (toim.). Lasten tietoyhteiskunta, s. 15 – 48. Tampere University Press. Tampere.

Thorslund, E. 2007. Nuoret, netti ja mobiili: Kodin turvaopas. Karisto. Hämeenlinna.

Tietoturvakoulu 2010a. Lasten henkilötiedot netissä. Luettavissa:

<http://www.tietoturvakoulu.fi/vanhemmille/turvaaitsesiverkossa/lastenhenkilotiedotnetissa.html>. Luettu 28.1.2012.

Tietoturvakoulu 2010b. Tiedostonjako-ohjelmat. Luettavissa:

<http://www.tietoturvakoulu.fi/vanhemmille/kayttotapoja/tiedostonjakoohjelmat.html>.

Luettu 29.1.2012.

Tietoturvakoulu 2010c. Suojaa tietokoneesi. Luettavissa:

<http://www.tietoturvakoulu.fi/vanhemmille/suojaatietokoneesi.html>. Luettu

31.12.2012.

Tilastokeskus 2011. Tieto- ja viestintätekniikan käyttö 2011.

Luettavissa: http://www.stat.fi/til/sutivi/2011/sutivi_2011_2011-11-02_kat_001_fi.html. Luettu 23.1.2011

Tossavainen, T. 2008. Nuoret, pelit & netti. Luettavissa:

<http://www.nettiguru.fi/kirja.pdf>. Luettu 29.1.2012.

Yoursphere media 2011. How to Turn On The Safety Controls In Firefox For Your Family. Luettavissa: <http://internet-safety.yoursphere.com/2010/05/how-to-turn-on-the-safety-controls-in-firefox-for-your-family.html>. Luettu 4.2.2012.

LIITE 1: Kyselylomake

Perustiedot

1. Sukupuoli

- Mies
- Nainen

2. Ikä

- 21 – 30 vuotta
- 31 – 40 vuotta
- 41 – 50 vuotta
- yli 50 vuotta

3. Asuinpaikka

- Pääkaupunkiseutu
- Muu kaupunki
- Muu kunta

Lapsen internetin käytön valvonta

4. Lapsesi ikä

- 7 – 8
- 9 – 10
- 11 - 12

5. Koetko lapsesi internetin käytön valvonnan haasteelliseksi ja vaikeaksi?

- Kyllä
- En
- En tiedä

6. Jos vastasit kyllä, miksi?

7. Kuinka kauan suunnilleen lapsesi viettää aikaa internetissä päivittäin?

- 0 - 30 minuuttia
- 30 - 60 minuuttia
- 1 - 2 tuntia
- 2 - 3 tuntia
- Enemmän kuin 3 tuntia
- En tiedä

8. Miten hyvin mielestäsi tiedät, millaisia riskejä lasten internetin käyttöön liittyy?

- Huonosti
- Melko huonosti
- Kohtalaisesti
- Melko hyvin
- Todella hyvin

9. Oletko keskustellut lapsesi kanssa internetin käytön riskeistä?

- Kyllä
- En
- En, mutta lapsen toinen huoltaja on

10. Onko lapsesi joskus vahingossa saanut koneelle haittaohjelmia tai viruksia?

- Kyllä
- Ei
- En tiedä

11. Mitä keinoja käytät lapsesi internetin käytön valvonnassa? Voit valita monta kohtaa.

- Aikarajoitukset
- Suora valvonta ja tarkkailu
- Lapsen opastaminen turvalliseen internetin käyttöön

- Suodatinohjelmistot
- Lapsen oma käyttäjätili Windowsissa tai muussa käyttöjärjestelmässä
- Sivuhistorian tarkistaminen
- Muut kiellot tai säännöt, millaiset? _____

12. Mikä edellisistä on mielestäsi paras keino?

- Aikarajoitukset
- Suora valvonta ja tarkkailu
- Lapsen opastaminen turvalliseen internetin käyttöön
- Suodatinohjelmistot
- Lapsen oma käyttäjätili Windowsissa tai muussa käyttöjärjestelmässä
- Sivuhistorian tarkistaminen
- Muut kiellot tai säännöt

13. Jos vastasit käyttäväsi suodatinohjelmistoja, minkä nimistä ohjelmistoa tai palvelua käytät?

14. Ovatko erilaiset suodatusmenetelmät, kuten valkoisen tai mustan listan käyttäminen sinulle tuttuja?

- Kyllä, olen hyödyntänyt niitä
- Kyllä, olen kuullut niistä
- Ei
- En tiedä

15. Oletko tietoinen Googlen hakupalvelun SafeSearch-suodatintoiminnosta?

- Kyllä, olen ottanut sen käyttöön internetiselaimessa, jota lapseni käyttää
- Kyllä, mutta en käytä sitä
- En

16. Oletko käyttänyt Windows Live -perheturvaa apuna lapsesi internetin käytön valvonnassa?

- Kyllä

- En
- En, mutta olen kuullut kyseisestä mahdollisuudesta

17. Mikä olisi mielestäsi paras keino vanhempien tietotaidon kasvattamiseksi?

- Esimerkiksi kunnan tai kaupungin tarjoamat info-tilaisuudet
- Itseopiskelu
- Muiden vanhempien apu
- Vanhempia varten koottu, kirjallinen materiaali
- Vanhempia varten koottu tietopaketti internetissä
- Muu, mikä?

18. Millaisia ohjelmistoja tai palveluita toivoisit helpottamaan lasten internetin käytön valvontaa?
